शिकू आनंदे मराठी

(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)

इयत्ता : चौथी

समग्र शिक्षा अंतर्गत

NIPUN BHARAT

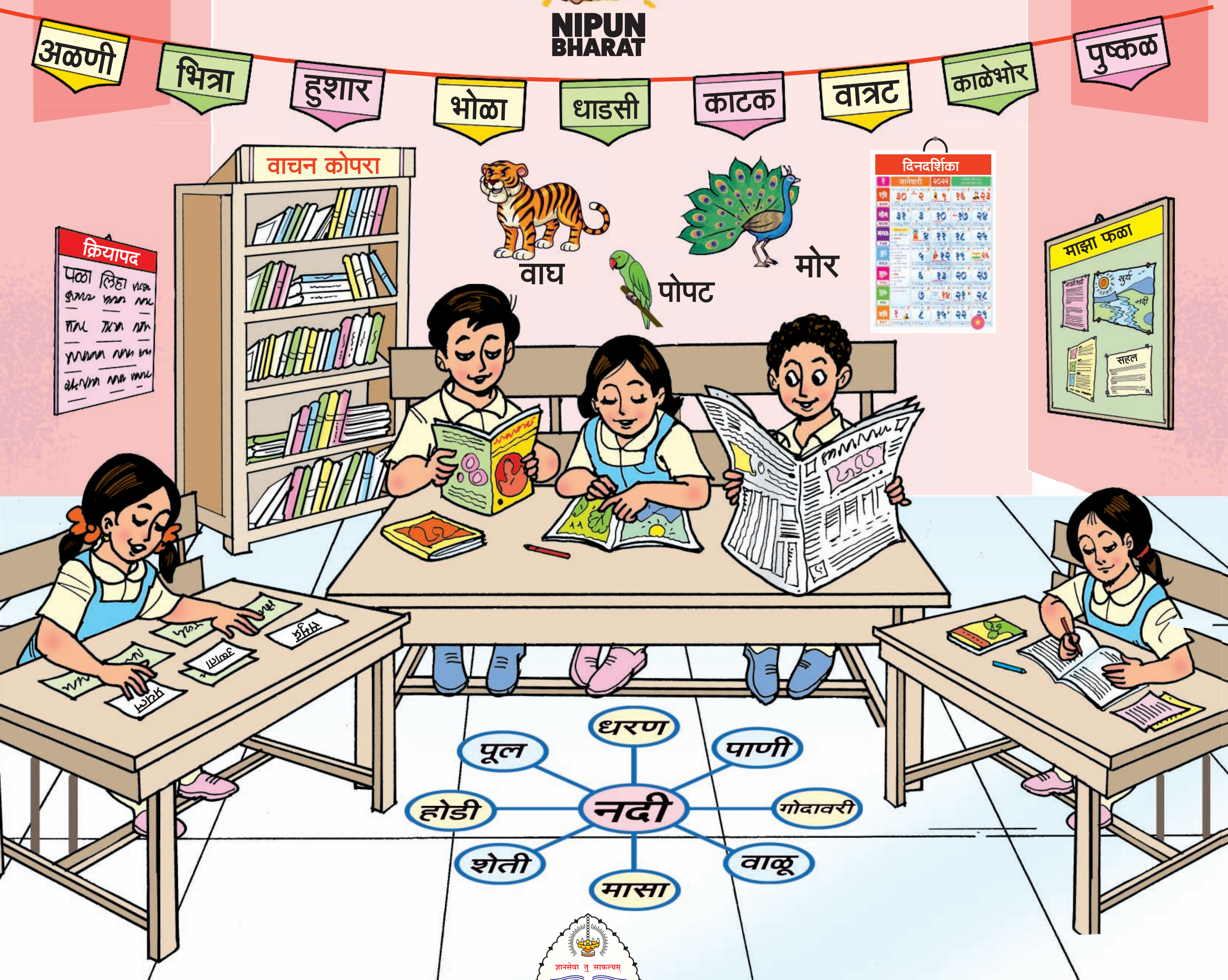

ज्ञानसेवा तु साफल्यम्

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

शिकू आनंदे मराठी : विद्यार्थी कृतिपुस्तिका : इयत्ता चौथी

- **प्रवर्तक** : शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र शासन
- **प्रकाशक** : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रेरणा** : **मा. वन्दना कृष्णा (भा.प्र.से.)**
  अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- **मार्गदर्शन** : **मा. विशाल सोळंकी (भा.प्र.से.)**
  आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
  मा. राहुल द्विवेदी (भा.प्र.से.)
  राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **संपादक** : **मा. एम. देवेंदर सिंह (भा.प्र.से.)**
  संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **सहसंपादक** : **मा. रमाकांत काठमोरे**
  सहसंचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **कार्यकारी संपादक** : **डॉ. कमलादेवी आवटे**
  उपसंचालक (भाषा विभाग), राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  डॉ. राजेश बनकर
  उपविभागप्रमुख, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  निता जाधव
  अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  मनिषा ताठे
  अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **संपादन सहाय्य** : **डॉ. नंदा भोर**
  विषय सहायक, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
  मनिषा राजपूत
  विषय सहायक, मराठी विभाग, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रथम आवृत्ती** : जानेवारी २०२२
- **अर्थसाहाय्य** : समग्र शिक्षा, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **मुद्रक** : रुना ग्राफिक्स, पुणे.
- © सर्व हक्क प्रकाशकाच्या स्वाधीन.

शिकू आनंदे मराठी

(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)

इयत्ता : चौथी

समग्र शिक्षा अंतर्गत

NIPUN BHARAT

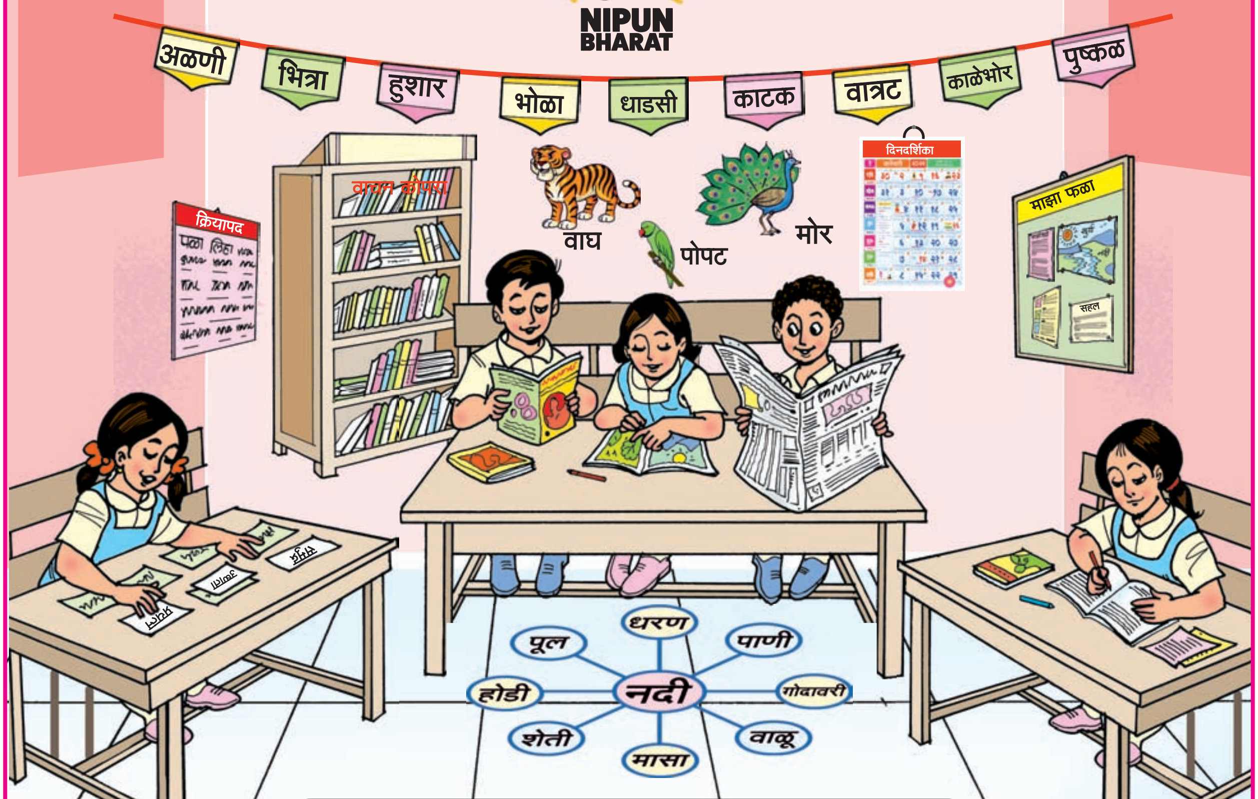

नाव : ____________________

शाळा : ____________________

इयत्ता : ______________ तुकडी : __________

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	स्वाध्याय	पृष्ठ क्र.
१.	धरतीची आम्ही लेकरं	१
२.	बोलणारी नदी	४
३.	आम्हांलाही हवाय मोबाईल!	८
४.	या भारतात...	११
५.	मला शिकायचंय!	१३
६.	मायेची पाखर	१६
७.	धूळपेरणी	१८
८.	गुणग्राहक राजा	२१
९.	ईदगाह	२५
१०.	धाडसी हाली	२८
११.	नाखवादादा, नाखवादादा	३१
१२.	वाटाड्या	३५
१३.	चवदार तळ्याचे पाणी	३७
१४.	मिठाचा शोध	३९
१५.	आनंदाचे झाड	४३
१६.	झुळूक मी व्हावे	४६
१७.	म्हणींच्या गमती	४९
१८.	जननायक बिरसा मुंडा	५४
१९.	हें कोण गे आई?	५७
२०.	कोलाज	६०
२१.	आभाळमाया	६३
२२.	होय, मी सुद्धा!	६६
२३.	मन्हा खान्देस्नी माटी	६८
२४.	थोर हुतात्मे	७१
२५.	संतवाणी	७४

कृतिपुस्तिका समजून घेऊ या...

(१) कृतिपुस्तिकेतील कृती या संबंधित इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकातील आशय तसेच 'निपुण भारत' अभियानांतर्गत पायाभूत साक्षरतेसाठी निश्चित करण्यात आलेल्या अध्ययन निष्पत्तींवर आधारित आहेत. (२) कृतिपुस्तिकेमधील सर्व कृती विद्यार्थ्याने स्वत: करणे अपेक्षित आहे. (३) कृती करताना आवश्यक तेथे पाठ्यपुस्तक व पूरक संदर्भ साहित्याची मदत घ्यावी. (४) कृती करताना गरज असेल तेथे शिक्षक, कुटुंबातील सदस्य, सहकारी यांनी विद्यार्थ्याला मदत करावी. (५) 'प्रत्येक मूल शिकू शकते' हा विश्वास मनात बाळगून प्रत्येक विद्यार्थ्याला या कृतिपुस्तिकेतील विविध कृतींच्या मदतीने शिकण्याच्या प्रक्रियेत सहभागी करून घ्यावे. (६) कृतिपुस्तिकेतील कृती विद्यार्थ्यांच्या मूल्यमापनासाठी नसून, त्यांच्या भाषिक कौशल्य विकसनासाठी व संबोधांच्या दृढीकरणासाठी आहेत. (७) विद्यार्थ्यांना कृती पूर्ण करण्यास पुरेसे स्वातंत्र्य व वेळ द्यावा. (८) कृती पूर्ण करीत असताना, शक्य तेथे विद्यार्थ्यांच्या दैनंदिन अनुभव विश्वाशी सांगड घालण्यात यावी. (९) कृतिपुस्तिकेतील कृती या नमुना स्वरूपात आहेत. इयत्तेच्या अपेक्षित अध्ययन निष्पत्ती साध्य करण्यासाठी गरजेनुसार इतर विविध कृतींचे आयोजन शिक्षकांना करता येईल. (१०) सदर विद्यार्थी कृतिपुस्तिकेसंदर्भात शिक्षक, पालक व शिक्षणप्रेमी व्यक्ती यांच्या काही सुधारात्मक सूचना असतील तर त्यांचे स्वागत आहे. सदर सूचनांचा विचार करून कृतिपुस्तिकेच्या पुढील आवृत्तीमध्ये योग्य ते आवश्यक बदल केले जातील.

१. धरतीची आम्ही लेकरं

कृती १ : 'धरतीची आम्ही लेकरं' ही कविता ऐक व म्हण.

कृती २ : शिक्षकांच्या मदतीने तुझ्या परिसरातील एखाद्या शेताला भेट दे व तू अनुभवलेल्या गोष्टी तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

कृती ३ : तुझ्या शिक्षकांच्या मदतीने खाली दिलेल्या शब्दांचे अर्थ लिही.

१) धरती : ....

२) शिवार : ....

३) चाकर : ....

४) धनी : ....

५) भाग्यवान : ....

६) मेहनत : ....

७) वरीस : ....

कृती ४ : 'वान' हा प्रत्यय जोडून शब्द तयार कर.

जसे : भाग्य–भाग्यवान

१) ....   २) ....

३) ....   ४) ....

कृती ५ : खाली दिलेल्या शब्दांचा उपयोग करून वाक्य तयार कर व लिही.

१) मेहनत : ....

२) भाग्यवान : ....

३) समानता : ....

४) धरती : ....

५) शिवार : ....

कृती ६ : खाली दिलेल्या चित्राचे वर्णन तुझ्या शब्दांत लिही.

....

....

....

....

....

कृती ७ : खालील अक्षरगटातील अक्षरांपासून शब्द तयार कर व त्यापुढे त्याचे वचन लिही.

अ.क्र.	अक्षरगट	शब्द	वचन (एकवचन/अनेकवचन)
१)	क रं ले	....	....
२)	रं ख पा	....	....
३)	भा री क	....	....
४)	क ला डं	....	....

कृती ८ : खाली दिलेले चित्र रंगव.

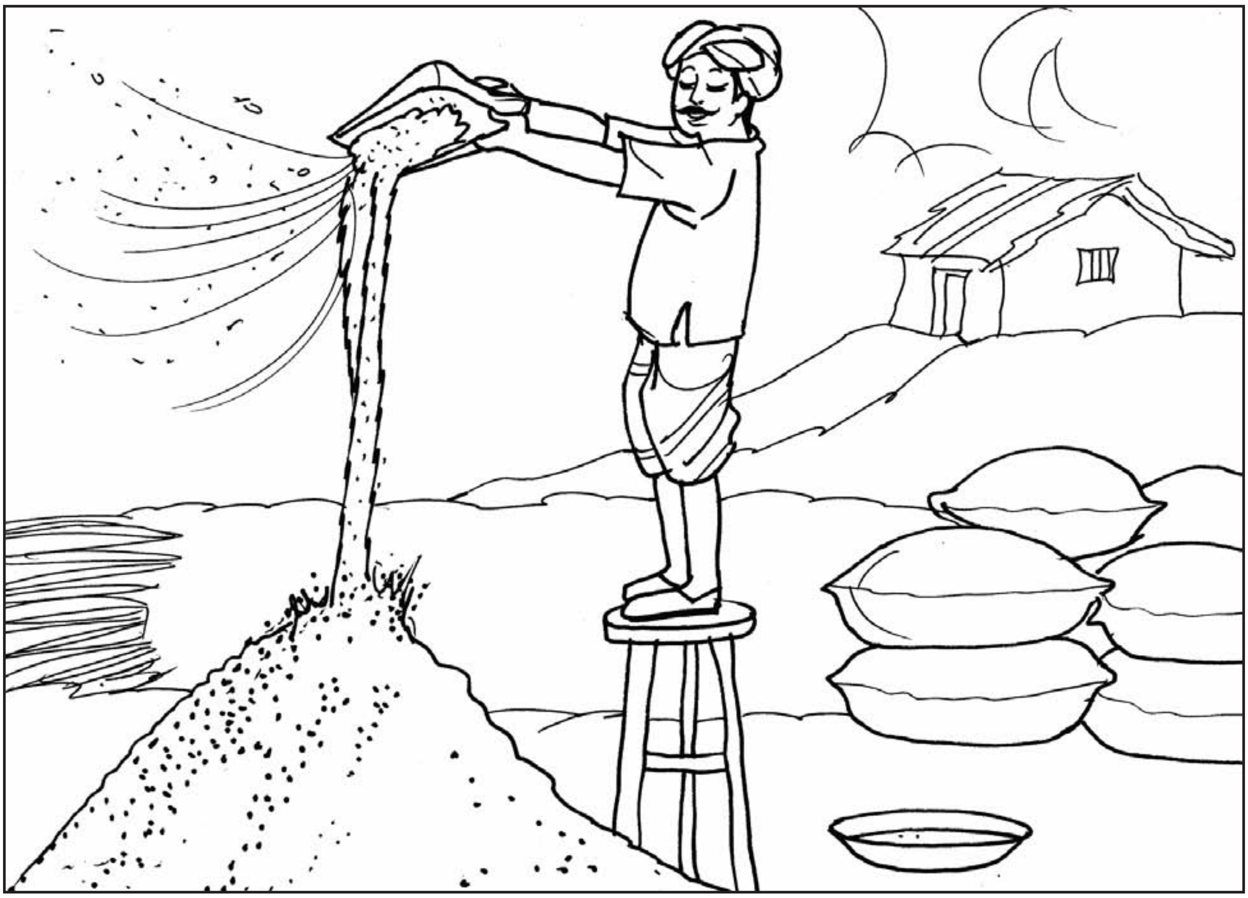

२. बोलणारी नदी

कृती १ : खाली दिलेले अर्थ असणारे पाठातील शब्द शोध आणि योग्य ठिकाणी लिही.

१) घरामागची मोकळी जागा : ....

२) कसलीही काळजी न करता : ....

३) शेत : ....

४) मान्य करणे : ....

कृती २ : खाली दिलेले चित्र पहा व चित्रातील झाडाशी तू काय बोलशील ते लिही.

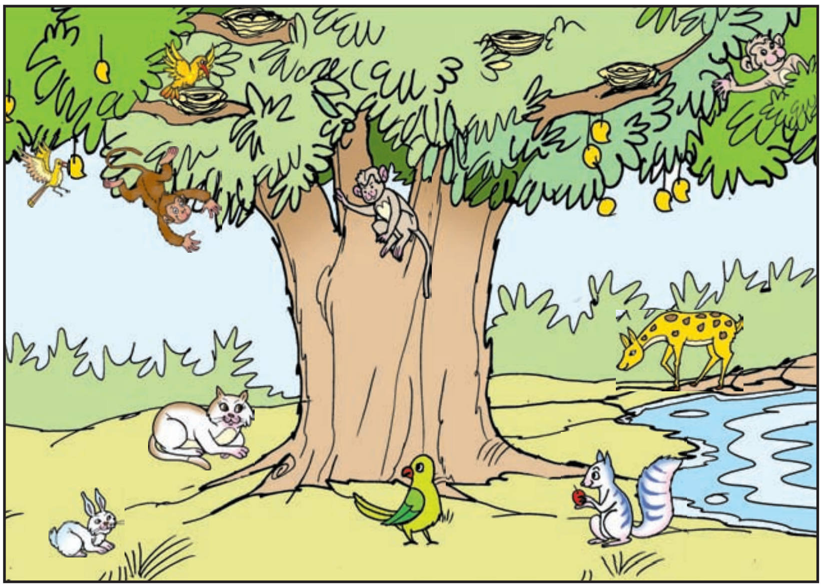

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : आपल्या बालमित्र/मैत्रिणीबद्दल खालील शब्दांचा आधार घेऊन पाच ते सहा वाक्ये लिही. (स्वभाव, सवयी, एखादा प्रसंग)

....

....

....

....

....

कृती ४ : पुढील कंसातील योग्य चिन्ह निवडून वाक्य पुन्हा लिही. (, . ; ? " " !)

१) अण्णांचा तो आग्रह नाही कसे म्हणायचे राहिलो झाले तिथे

....

२) छान आम्ही परवा तुमचा सूरपारंबीचा खेळ पाहिला आज राणीसाहेबांना तो दाखवा

....

३) हमीदनं दुकानदाराला विचारलं चिमटा कितीला दिला

....

कृती ५ : खालील चौकटीत दिलेल्या शब्दांमधून एकवचनी व अनेकवचनी शब्द शोध व पुढे लिही.

खि	पि	क
ड	ग	खो
की	ळा	ड्या
घ	रे	गो
यु	क्त्या	ळे

एकवचनी शब्द	अनेकवचनी शब्द
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

कृती ६ : 'बोलणारी नदी' या पाठाच्या आधारे लीलाचा स्वभाव तुला कसा वाटला ते पुढील गोलात लिही.

जसे :

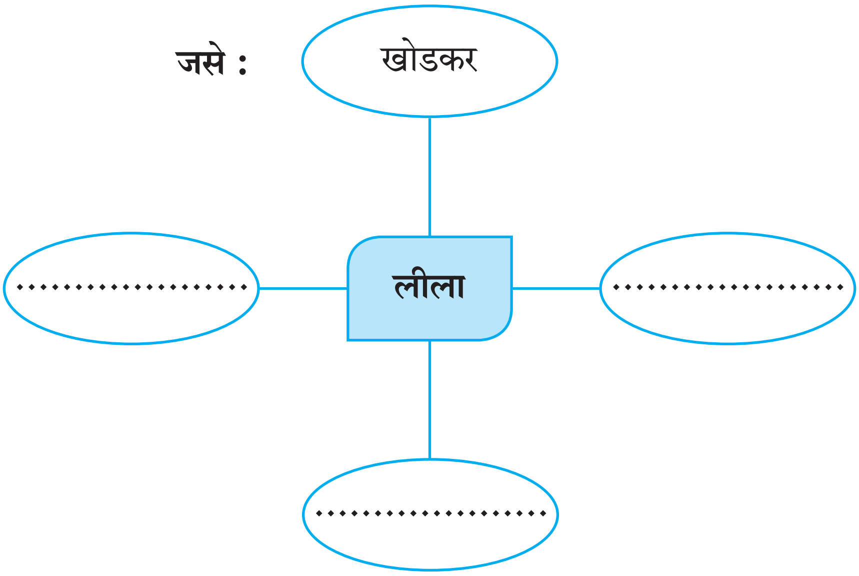

कृती ७ : तुझ्या कुटुंबातील व्यक्ती तुझ्याशी गाण्यात बोलत आहेत, अशी कल्पना कर व खाली दिलेल्या कवितेच्या ओळी पूर्ण कर. (लीलाच्या नावाऐवजी तुझे नाव आहे अशी कल्पना कर.)

आजी : लीला गं लीला, मला आहे तुझा लळा.
नाही बुडवणार ना कधी तू ....
मामाच्या गावी फुललाय .... चा मळा
मामाच्या गावी जायचे, चला ....

आई : लीला गं लीला, नको बनूस खोडकर पोरी/पोरी
अभ्यास कर ...., राहणार नाहीस तू ....
पहिला नंबर आला की आनंद होईल ....
कौतुक होईल खूप तुझे, ... सारी/सारी

ताई : लीला गं लीला, गाठ माझ्यासोबत लवकर ....
वर्गात वाट पाहत आहे, साऱ्या .... चा मेळा.
हसा खेळा पण .... ची शिस्त ....
गुरुजींना/बाईंना पण भारी .... तुमचा ....

कृती ८ : खाली दिलेल्या चित्रांचे निरीक्षण कर. प्रसंगातील गंमत तुझ्या शब्दांत सांग.

३. आम्हांलाही हवाय मोबाईल!

कृती १ : पाठ्यपुस्तकातील ‘आम्हांलाही हवाय मोबाईल’ या नाट्यछटेत कोणकोणत्या पात्रांचा उल्लेख आला आहे ते शोध व दिलेल्या जागेत लिही.

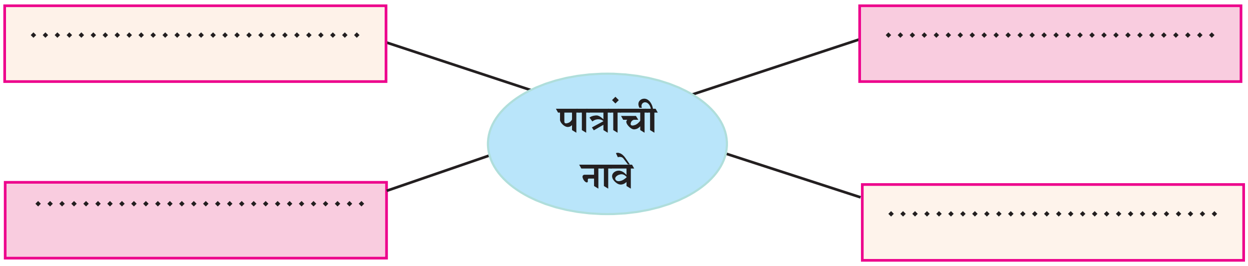

कृती २ : खाली दिलेल्या चित्राचे निरीक्षण कर. चित्राशी संबंधित शब्द लिही.

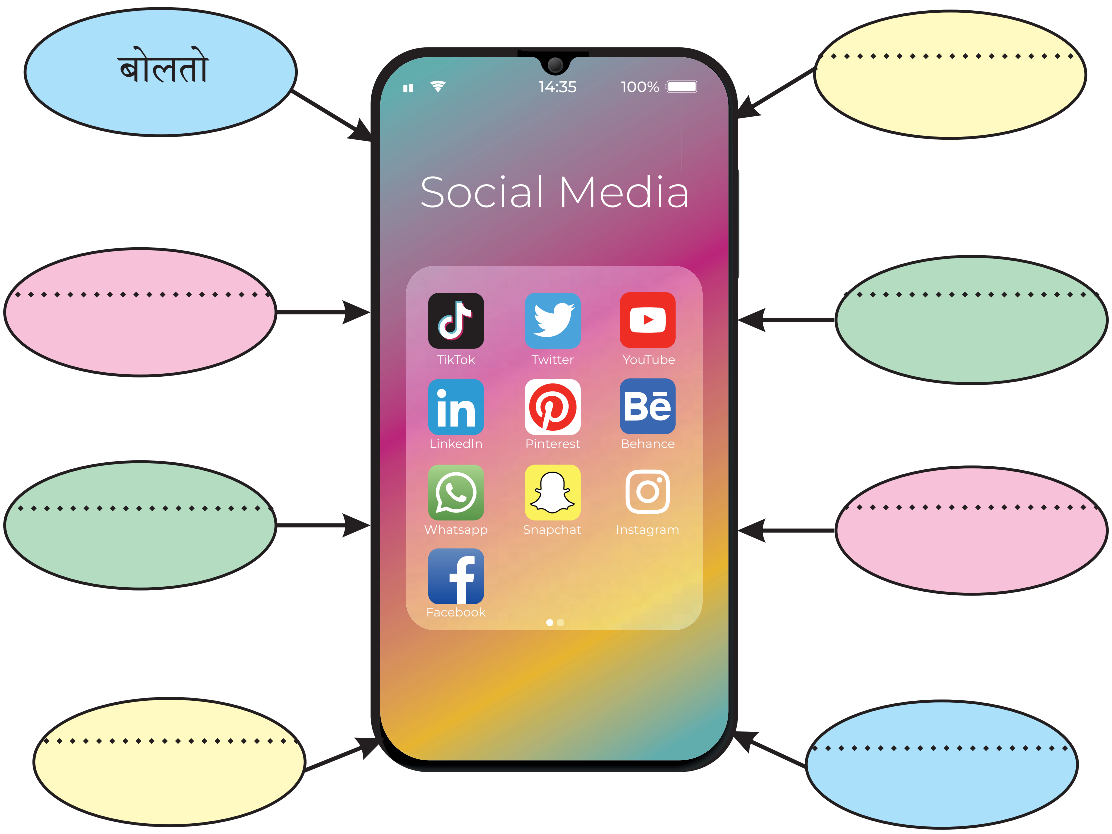

कृती ३ : 'मी मोबाईल बोलतोय!' या नाट्यछटेसाठी संवाद तयार करून दिलेल्या जागी लिही व गटाने सादरीकरण कर.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : पाठात आलेल्या इंग्रजी शब्दांना मराठी प्रतिशब्द शोधून लिही.

१) मोबाईल : ....

२) थँक्यू : ....

३) बर्थ डे : ....

४) ऑफिस : ....

५) गेम्स : ....

६) गुडमॉर्निंग : ....

कृती ५ : **रिकाम्या खोक्याचा मोबाईल तयार कर. त्याची कृती लिही.**

....

....

....

....

....

....

....

कृती ६ : **मोबाईल नसता तर...! काय झाले असते असे तुला वाटते, ते लिही.**

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

४. या भारतात...

कृती १ : **‘या भारतात’ ही कविता तालासुरात म्हण.**

कृती २ : **खाली दिलेल्या शब्दांसाठी कवितेत आलेले समानार्थी शब्द शोधून लिही.**

१) बंधुभाव : ....

२) अमीर : ....

३) बोहरी : ....

४) प्रार्थना : ....

कृती ३ : **खाली दिलेल्या शब्दांना ‘अ’ प्रत्यय लावून शब्द लिही.**

१) मान्य : ....

२) स्वच्छ : ....

३) न्याय : ....

४) शक्य : ....

कृती ४ : **खाली दिलेल्या ओळी वाच व त्या ओळींचा तुला समजलेला अर्थ लिही.**

नांदोत सुखे गरीब अमिर एकमतानी ।
मग हिंदू असा ख्रिश्चन वा हो इस्लामी...।

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांच्याप्रमाणे इतर संतांच्या ओव्या/भजने/कीर्तने यांबाबत आपल्या घरातील व्यक्ती, शेजारी यांचेसोबत चर्चा कर व कोणत्याही एका संतांचा अभंग पुढे लिही.

....

....

....

....

....

कृती ६ : खाली दिलेल्या महाराष्ट्रातील नकाशात, तू ज्या जिल्ह्यात राहतोस तो जिल्हा शोध व रंगव.

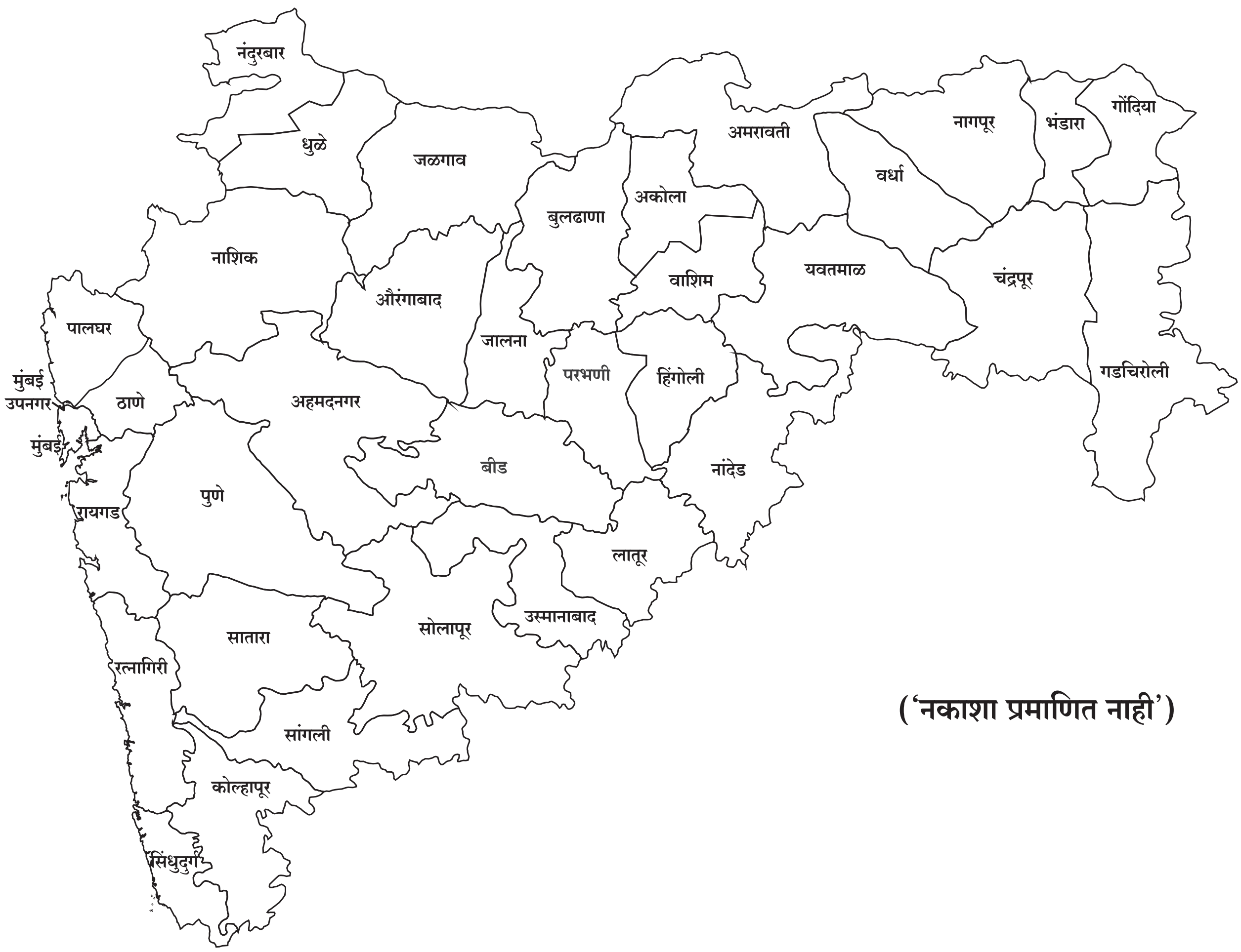

('नकाशा प्रमाणित नाही')

५. मला शिकायचंय!

कृती १ : 'मला शिकायचंय' या कथेतील स्नेहाचा इतर पात्रांशी असलेला नातेसंबंध लिही.

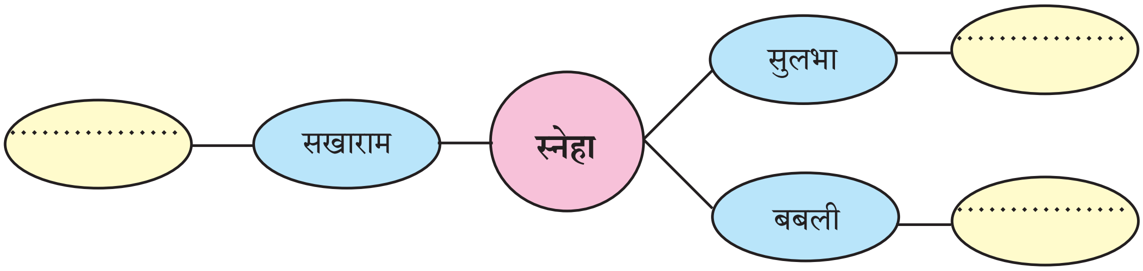

कृती २ : 'मला शिकायचंय' या पाठाच्या आधारे खाली दिलेल्या घटनेबाबत तुला काय वाटते ते लिही.

१) स्नेहाने चौथीनंतर शिक्षण घेऊ नये असे सखारामला का वाटत असावे असे तुला वाटते?

....

....

....

२) सरपंचांनी सखारामसोबत संवाद साधला नसता, तर काय झाले असते?

....

....

....

कृती ३ : खाली दिलेल्या वाक्प्रचारांचा उपयोग करून अर्थपूर्ण वाक्ये तयार करून लिही.

१) गहिवरून येणे : ....

....

२) रक्ताचे पाणी करणे : ....

....

कृती ४ : खाली दिलेल्या वाक्याचा तुला समजलेला अर्थ तुझ्या भाषेत लिही.

१) ओ माय, माले पुढे शिकानं शे...

....

२) स्नेहा, तुले चवथीलोंग शिकाडं...

....

कृती ५ : खाली दिलेल्या अक्षरकोड्यामधून अर्थपूर्ण शब्द तयार करून लिही.

स	अ	मु	पो	खा	फु	जि	ला	ब
मै	पा	ब	नी	ट्यां	त्री	का	की	ळू
भा	ता	र	ण	श	लु	ओ	प	क
क्या	ल्हा	च्या	गी	इं	पं	नि	ल	च
प	ग	रि	बी	गा	शि	य	व	न
ऊ	खा	ख्या	दे	कि	ष्टा	ध्या	त्ता	धि
स्टे	त	बा	च	प	भा	वी	सु	ली
च	स्ने	रा	स्वा	म	व	लं	बी	हा

१) .... २) ....

३) .... ४) ....

५) .... ६) ....

७) .... ८) ....

९) .... १०) ....

कृती ६ : खाली दिलेले चित्र व आशयाचा योग्य क्रम लाव व त्या आधारे गोष्ट तयार कर. समर्पक शीर्षक देऊन ती गोष्ट वर्गात सांग.

राजनच्या दुकानातली गर्दी हळूहळू वाढू लागली. त्याच्या दुकानाचा पसाराही खूप वाढला, पण राजन आजही तो प्रसंग विसरला नाही.

गावात नवीन आलेल्या राजनने 'सुविधा'
नावाचे छोटेसे किराणा दुकान सुरू केले.

दुकानात आलेल्या प्रत्येकाशी तो खूप आपुलकीने
वागत असे. त्याच्या बोलण्यात गोडवा होता.

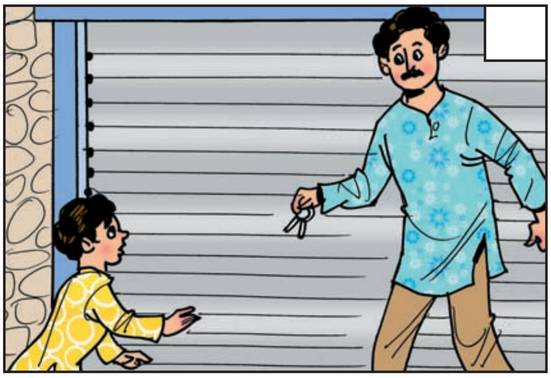

एकदा दुकान बंद करून घरी जाताना त्याच्या
दुकानात एक छोटा मुलगा आला.

मिठासारख्या छोट्या गोष्टीसाठी राजनने दुकान पुन्हा
उघडले आणि त्या छोट्या मुलाला मिठाचा पुडा दिला.

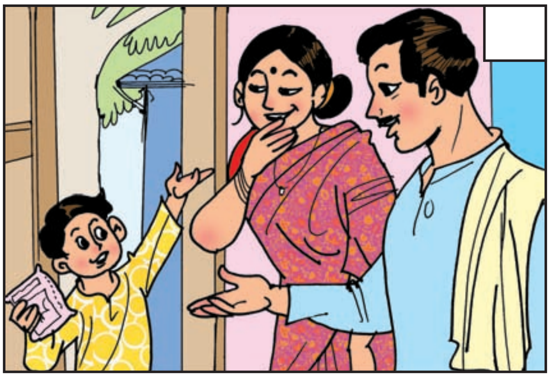

त्याने पळत जाऊन ही गोष्ट घरी सांगितली. ही
छोटीशी गोष्ट संपूर्ण गावभर पसरली.

६. मायेची पाखर

मी व्यक्तिचित्र तयार करतो

कृती १ : दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्याविषयी शिक्षकांच्या/पालकांच्या मदतीने माहिती मिळव व लिही.

पूर्ण नाव
....

संस्थेचे बोधवाक्य
....

पत्नीचे पूर्ण नाव
....
....

संस्थेचे बोधचिन्ह

जन्माचे ठिकाण व दिनांक
....
....

संस्थेच्या मुख्य कार्यालयाचे ठिकाण
....

स्थापन केलेल्या संस्थेचे नाव व स्थापना दिनांक
....
....

कृती २ : तुझ्या कुटुंबातील कोणत्याही एका व्यक्तीच्या प्रेमळ स्वभावाचा तुला आलेला अनुभव लिही.

....
....
....
....

कृती ३ : खाली दिलेल्या शब्दाला तोच शब्द जोडून लिही.

जसे : भर – भरभर　　　　१) सर – ....

२) झर – ....　　　　३) टर – ....

कृती ४ : 'दार' हा प्रत्यय जोडून तयार होणारे शब्द लिही.

अ.क्र.	शब्द	प्रत्यय	नवीन तयार झालेला शब्द
१)	दुकान	दार	दुकानदार
२)	....	....	....
३)	....	....	....
४)	....	....	....
५)	....	....	....
६)	....	....	....

कृती ५ : खाली दिलेला उतारा वाच. उताऱ्यावर आधारित प्रश्न तयार करून लिही.

राणी आजीला म्हणाली, ''बघ ना आजी, आपला सोनू मला चिडवतो.'' ''अरे सोनू इकडे ये.'' आजी म्हणाली. सोनू आजीकडे आला. ''काय गं आजी?'' सोनू म्हणाला. ''अरे तुम्ही दोघं बहीण–भाऊ. मग आपल्या ताईला का चिडवतोस?'' आजी म्हणाली. 'अस्सं आहे होय!' सोनू मनाशीच म्हणाला. ''अगं आजी, आम्ही दोघं खेळतो एक तासभर. तू बघ कोण काय करतं ते. मग बोल मला. म्हणतात ना, हातच्या काकणाला आरसा कशाला?'' सोनू म्हणाला.

उदा. सोनू कोणाला चिडवीत होता?

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

७. धूळपेरणी

कृती १ : ‘धूळपेरणी’ ही कविता ऐक व म्हण.

कृती २ : खाली दिलेल्या चित्राचे निरीक्षण कर. चित्राच्या आधारे शेतकरी ढगांसोबत बोलत आहे, अशी कल्पना कर व शेतकरी आणि ढग यांच्यामधील संवाद लिही.

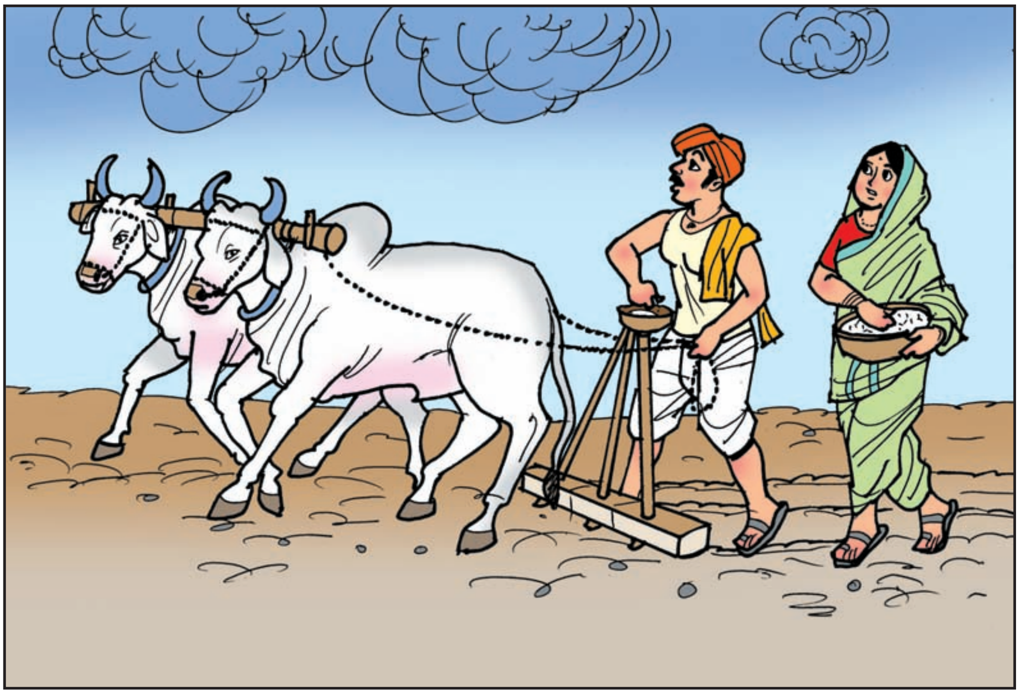

शेतकरी : ....

ढग : ....

शेतकरी : ....

ढग : ....

शेतकरी : ....

ढग : ....

शेतकरी : ....

ढग : ....

कृती ३ : खाली दिलेल्या बातमीचे वाचन कर व अशा आशयाची बातम्यांची कात्रणे तुझ्या वहीत चिकटव.

शेतकऱ्यांवर संकट! अवकाळी पावसाच्या तडाख्याने गहू झाला आडवा, रब्बी पिकांचे मोठे नुकसान

भोकरदन (जि. जालना) भोकरदन शहरासह तालुक्यातील काही भागांत बुधवारी सकाळपासून विजांच्या कडकडाटासह काही भागांत जोरदार, तर काही भागांत रिमझिम पाऊस बरसला आहे. काही भागांत वाऱ्याचा वेग अधिक असल्याने काढणीला आलेल्या रब्बी पिकाचे नुकसान झाले आहे. त्यामुळे शेतकऱ्यांची चिंता वाढली आहे.

कृती ४ : खालील उतारा वाच. उताऱ्यावर आधारित प्रश्नांची उत्तरे सांग.

शाळेजवळ बाग होती. बागेत मुले खेळत होती. बागेत फुलझाडे, वेली व हिरवळ होती. बागेतील वेलींवर खूप फुले होती. फुलांवर फुलपाखरे भिरभिरत होती.

बागेत सगळीकडे स्वच्छता होती, पण काही मुले कचरा कचराकुंडीत न टाकता इतरत्र टाकत होती. त्यामुळे बागेत काही ठिकाणी अस्वच्छता होती. बिचाऱ्या लहान-लहान मुलांना त्याचा परिणामच माहीत नव्हता.

बागेत फिरायला आलेल्या ज्ञानेश्वर काकांनी हे पाहिले व ते ओरडले, ''अरे! हे काय करत आहात तुम्ही? तुमच्या शाळेत घेतलेले उपक्रम विसरलात की काय? मी स्वत: पाहिले आहे तुम्हांला, स्वच्छता फेरी काढताना, स्वच्छतेचे उपक्रम राबविताना. तुम्ही दररोज स्वच्छतेचे संदेश देता आणि हे काय?'' काकांचे बोलणे ऐकून सर्व मुले भानावर आली. लगेचच त्यांनी बॉटल, कॅरिबॅग व सर्वत्र पसरलेला कचरा गोळा करून कचराकुंडीत टाकला. शेवटी काकांनी सर्व मुलांचे कौतुक केले.

१) फुलांवर कोण भिरभिरत होते?

२) ज्ञानेश्वर काका का ओरडले?

३) मुले कधी भानावर आली?

४) अस्वच्छतेचा आरोग्यावर काय परिणाम होईल, असे तुला वाटते?

कृती ५ : तू काय करशील, ते लिही.

अ) तुझ्यासमोर कोणी झाड तोडत आहे ....

....

ब) वृद्ध माणूस उन्हात उभा आहे. ....

....

कृती ६ : शेतीसाठी आवश्यक असणाऱ्या साधनांची माहिती मिळव. त्यांची चित्रे खाली दिलेल्या चौकटीत चिकटव किंवा काढ व त्याखाली त्यांची नावे लिही.

....	....
....	....

८. गुणग्राहक राजा

कृती १ : गुणग्राहक राजा हा पाठ वाच. राजाच्या तुला आवडलेल्या गोष्टी लिही.

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

५) ....

कृती २ : खाली काही खेळांची चित्रे दिली आहेत. त्या खेळांविषयी माहिती लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : खाली गोष्टीची सुरुवात दिलेली आहे. त्याआधारे गोष्ट पूर्ण करून लिही.

आज मॅडम रजेवर होत्या, त्यामुळे वर्गात मुलांच्या गप्पा चालल्या होत्या. गणेश मात्र एकटाच कोपऱ्यात चित्र काढत बसला होता. शाळेचे मुख्याध्यापक खिडकीत कधी येऊन उभे राहिले ते समजले नाही. माझे लक्ष खिडकीकडे गेले आणि ....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : खाली दिलेले शब्द वाच. शब्दांतील संबंध समजून घे. त्यांपैकी कोणत्याही एका गटातील शब्दांवर आधारित तुझा अनुभव लिही.

सुट्टी मामाचे गाव	रविवार बाग	वही पेन	शाळा विद्यार्थी
रस्ता प्रवास	परिपाठ गोष्ट	मित्र गप्पा	खेळ मैदान

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : खाली दिलेल्या आकृतीमध्ये तुझ्या मित्राचे/मैत्रिणीचे गुण लिही.

मित्राचे/मैत्रिणीचे नाव ....

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

५) ....

कृती ६ : 'गुणग्राहक राजा' या पाठातील कोणत्याही एका प्रसंगाचे मित्रांच्या साहाय्याने वर्गात सादरीकरण कर.

आम्ही आमचे अनुभव लिहितो

कृती ७ : खाली दिलेले चित्र पहा. अनुभव कथनाचे प्रकटवाचन कर व या प्रसंगाचे मित्र/मैत्रिणींच्या मदतीने वर्गात सादरीकरण कर.

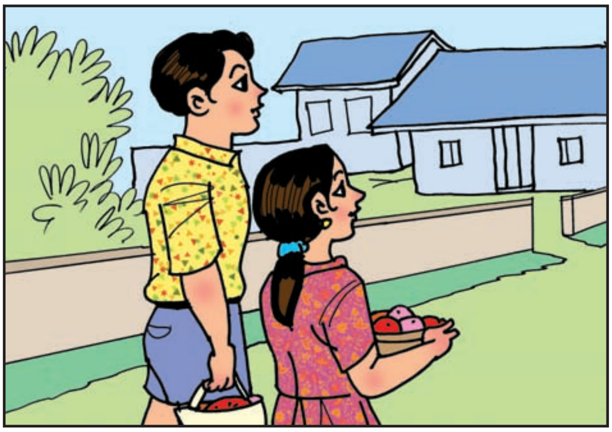

सुरेखा, माझी व सुलभाची मैत्रीण आहे. ती आजारी आहे असे कळताच, आम्ही तिला भेटायला गेलो.

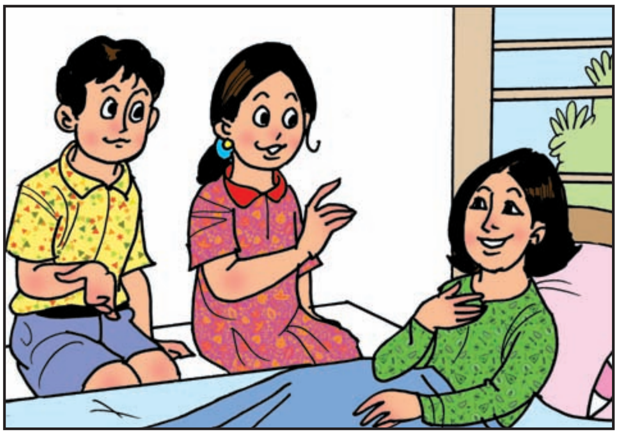

आम्ही भेटायला आलेले पाहून सुरेखाला खूप आनंद झाला.

आम्ही बरोबर नेलेली फळे तिला खाऊ घातली.

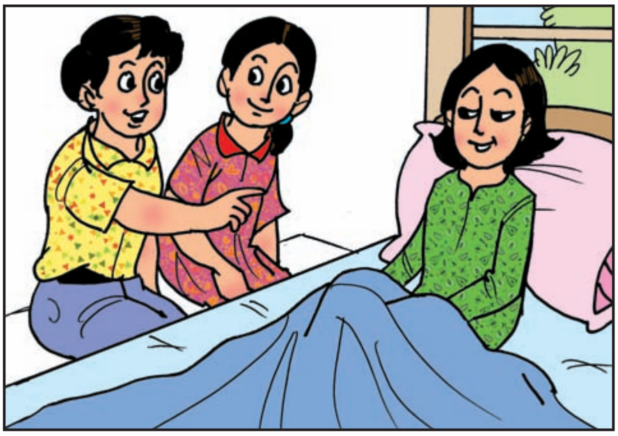

शाळेत सर्वांनाच तुझी आठवण येते. तू लवकर
बरी हो, मग आपण खूप खेळू आणि मजा करू.

सुरेखा म्हणाली, ''सुलभा, रोहन तुम्ही
मला भेटायला आल्यामुळे मला खूप आनंद झाला.
आता मला बरं वाटतयं.''

आम्ही निरोप घेताना सुरेखा
खूप आनंदी दिसत होती.

९. ईदगाह

कृती १ : ‘ईदगाह’ या पाठातील हमीद आणि अमिना आजीची गोष्ट तुझ्या शब्दात सांग.

कृती २ : खाली गोलात दिलेल्या सणाबद्दल चौकटीत माहिती लिही.

या वर्षी हा सण ज्या महिन्यात आहे तो इंग्रजी महिना ....

नमाजाचे ठिकाण ....

रमजान ईद

या सणामध्ये तयार केला जाणारा खाद्य पदार्थ ....

उपवासाच्या दिवसांची संख्या ....

कृती ३ : हमीदने यात्रेमधून त्याच्या आजीसाठी चिमटा खरेदी केला. अशी संधी तुला मिळाली, तर घरातील व्यक्तींसाठी यात्रेतून तू काय खरेदी करशील? व का? ते लिही.

....

....

....

कृती ४ : खाली काही वाक्प्रचारांचे अर्थ दिले आहेत. त्या अर्थाचे पाठातील वाक्प्रचार शोधून लिही.

अ) खूप आनंद होणे : ....

ब) नकार देणे : ....

क) मनात भावना दाटून येणे : ....

कृती ५ : खाली दिलेले चित्र पाहून चित्रातील सणाविषयी माहिती सांग.

....

....

....

....

....

आम्ही सहलीला जातो.

कृती ६ : तुला सहलीला जायचे असेल, तर तू कोणकोणत्या वस्तू घेशील, त्यांची यादी कर.

....

....

....

....

....

....

....

कृती ७ : खाली दिलेले कोडे वाच. त्याचे उत्तर लिही. तुझे मित्र, पालक व शेजाऱ्यांच्या मदतीने अशा विविध कोड्यांचा संग्रह कर व त्यातील काही कोडी पुढे चौकटीत लिही.

एक प्राणी आहे असा
पायाविना चालतो कसा?

....

....

१०. धाडसी हाली

कृती १ : हालीने वाघाशी कशी झुंज दिली तो प्रसंग तुझ्या शब्दात सांग.

कृती २ : तुला जर हाली भेटली, तर तू हालीला कोणते प्रश्न विचारशील ते प्रश्न लिही.

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

५) ....

कृती ३ : पाठात आलेल्या बोलीभाषेतील शब्दांची यादी कर.

....

....

....

कृती ४ : 'धाडसी हाली' या पाठाच्या आधारे हालीमध्ये तुला आढळून आलेले गुण खालील गोलात लिही.

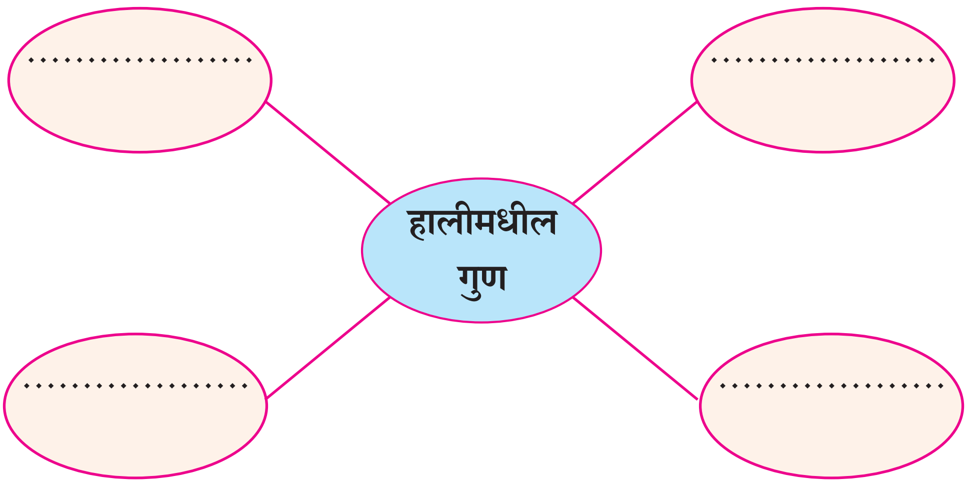

कृती ५ : खाली दिलेल्या वाक्यांमधील कृती योग्य की अयोग्य ते ओळख व चौकटीत लिही.

१) तुझा मित्र रस्त्याने जाणाऱ्या कुत्र्याला दगड मारतो. ....

२) रवीने शेजारच्या लहान मुलाला मारले, म्हणून त्याच्या आईने त्याला असे पुन्हा न करण्याबाबत समजावले. ....

३) काल शाळेतून येताना रजनीने रस्त्याच्या कडेला असणाऱ्या झाडांच्या फांद्या तोडल्या. ....

४) अनिकेत वर्गातील बाकांवर उड्या मारतो. ....

५) सलमा दररोज शाळेतील फळ्यावर सुंदर हस्ताक्षरात सुविचार लिहिते. ....

कृती ६ : खाली दिलेली बातमी वाचून दिलेली कृती पूर्ण कर.

बालकांना 'शालेय शौर्य पुरस्कार' जाहीर

पुणे : पुणे जिल्ह्यातील प्राथमिक शाळेलगतच वाहत असलेल्या नाल्यात वयोवृद्ध दांपत्य अडकल्याचे शालेय मुलांच्या निदर्शनास आले. वयोवृद्ध दांपत्याची जीव वाचविण्यासाठी चाललेली धडपड पाहून शाळेत जाणारी काही मुले क्षणाचाही विलंब न करता मदतीसाठी सरसावली. वृद्धांना तात्काळ दवाखान्यात नेऊन त्यांची डॉक्टरांकडून तपासणी करून घेतली. डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार वयोवृद्ध दांपत्य सुखरूप असल्याचे समजताच मुलांच्या आनंदाला पारावार उरला नाही.

या घटनेची दखल घेऊन शाळेचे मुख्याध्यापक आणि शिक्षकांनी तहसीलदार, गटशिक्षणाधिकारी आणि इतर मान्यवरांच्या उपस्थितीत शालेय पातळीवर दिला जाणारा शालेय शौर्य पुरस्कार मुलांना देऊन त्यांचे कौतुक केले.

ही घटना वाचताना तुझ्या मनात कोणते विचार आले, ते शिक्षक व मित्रांना सांग.

कृती ७ : खाली गोलात दिलेले शब्द वाच व मित्र-मैत्रिणींच्या सोबत 'चक्रव्यूह भेदा' हा खेळ खेळ.

सूचना : बाहेरच्या वर्तुळात १२ नामे आहेत. त्यांना समर्पक अशी विशेषणे आतील तीन वर्तुळांत सापडतील. पहिल्या मुलाने प्रथम एक नाम घेऊन त्याला लागणारे योग्य विशेषण आतील वर्तुळात शोधण्यास सुरुवात करावी. प्रथम वर्तुळ निवडावे. नंतर विशेषण शोधावे. वर्तुळ निवडणे चुकल्यास तो मुलगा बाद होईल. वर्तुळ निवडले व विशेषण चुकले तर १ गुण. वर्तुळ व विशेषण दोन्ही अचूक निवडल्यास २ गुण याप्रमाणे जो अधिक गुण मिळवेल तो जिंकेल. वर्तुळातील नामे व विशेषणे बदलून अनेक वेळा हा खेळता येईल. उदा. खेळ-मजेदार

चक्रव्यूह भेदा

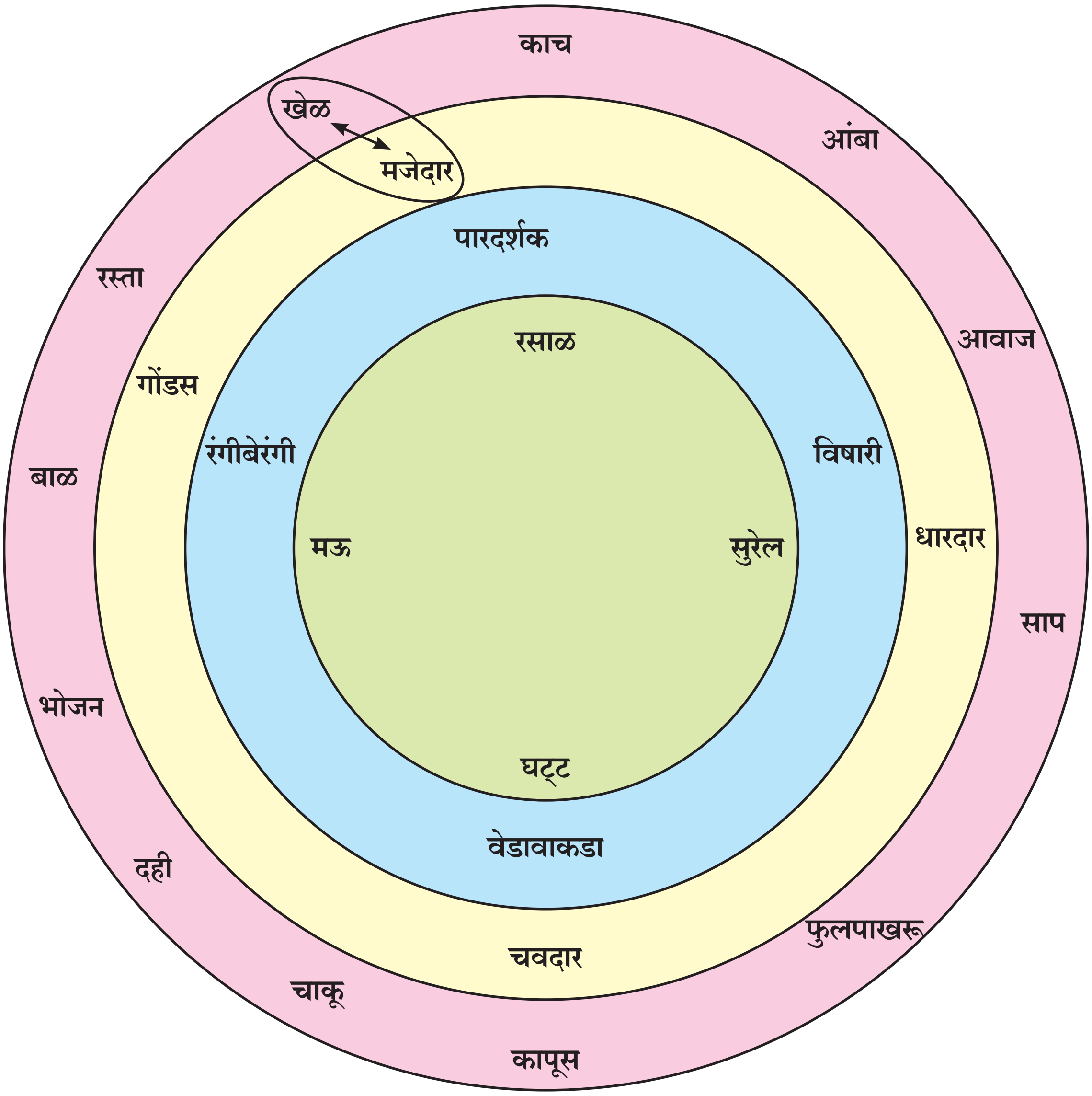

११. नाखवादादा, नाखवादादा

कृती १ : तू ऐकलेले कोळी गीत निवड व वर्गातील मित्र–मैत्रिणींच्या मदतीने गटात सादर कर.

कृती २ : खाली दिलेल्या शब्दांसाठी यमक जुळणारे शब्द लिही.

शान	लाख	वेळी	लाल
....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....

कृती ३ : खाली काही कृती दिलेल्या आहेत. त्या कृतींमधील ज्या गोष्टी कवितेतील मुलाला कराव्याशा वाटतात त्यापुढे (✓) अशी खूण कर.

१) सोन्याला खाडीपल्याड जायचे आहे. ☐

२) पांढरेशुभ्र ससे घरी घेऊन यायचे आहेत. ☐

३) सोन्याला होडी चालवायची आहे. ☐

४) इंद्रधनुष्याच्या कमानीवर झोके घ्यायचे आहेत. ☐

५) खाडीची सुंदरता पहायची आहे. ☐

६) सोन्याला फुलपाखरे पकडायची आहेत. ☐

७) कोवळ्या उन्हातील हिरवे रान पहायचे आहे. ☐

कृती ४ : खालील चित्राशी संबंधित कोणत्या ओळी कवितेत आल्या आहेत, त्या लिही.

....

....

....

....

कृती ५ : खाली दिलेल्या चौकटीतील शब्द वाच. नाम असलेल्या शब्दाला गोल कर.

आहे	अनिल	झाड	तो
राधा	गेला	पोपट	जेवतात
सोनेरी	पळाले	सुंदर	गाय
बादली	डोंगर	खळखळ	मधमाशी
कोणते	माझ्या	गुलाब	हिरवे

आम्ही खेळ खेळतो.

कृती ६ : चित्रातील मुले कोणता खेळ खेळत आहेत ते ओळख. चित्रातील मुलांना नावे दे व खेळ खेळत असताना ती काय बोलत असतील ते संवाद रूपाने लिही.

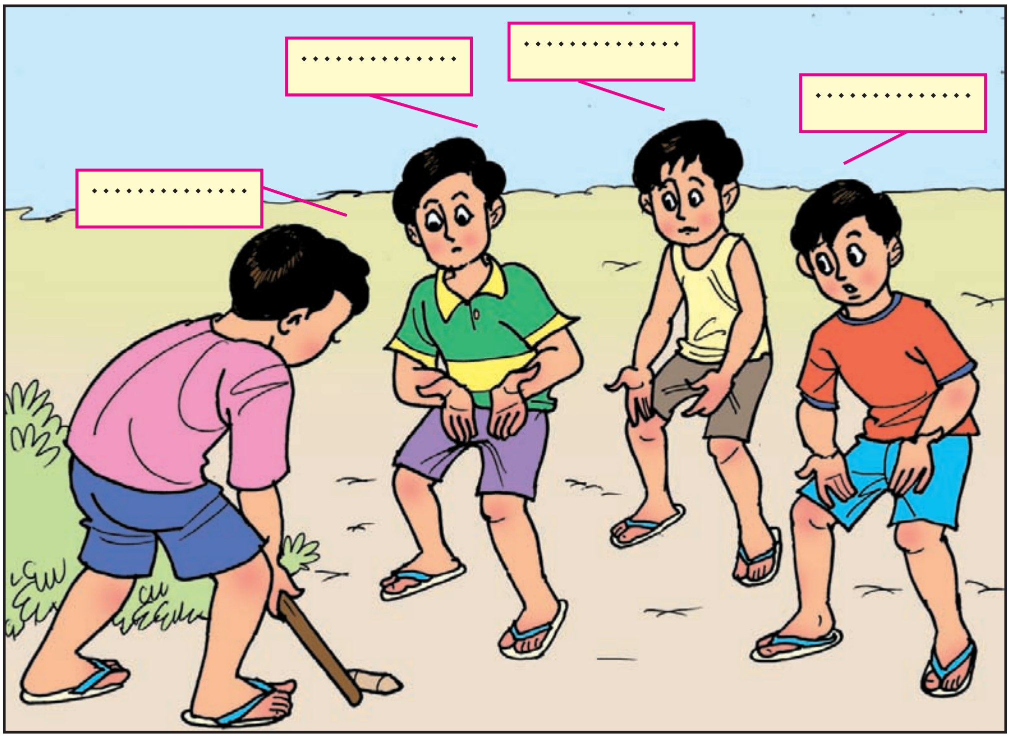

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ७ : मैदानावर खेळले जाणारे खेळ व घरात खेळले जाणारे खेळ यांची यादी कर.

मैदानावर खेळले जाणारे खेळ	घरात खेळले जाणारे खेळ
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

कृती ८ : असाही एक खेळ मित्र-मैत्रिणींच्या मदतीने खेळ.

शब्दशृंखला वाढवा

प्रत्येक मुलाने दोन अक्षरी शब्दाने सुरुवात करावी. नंतर त्या शब्दाचे पहिले अक्षर शेवटी येईल असा दुसरा शब्द सांगावा. अशाप्रकारे प्रत्येक वेळी पहिले अक्षर शेवटी येईल अशा पद्धतीने शब्दकड्या जोडाव्यात व साखळी तयार करावी. दहा मिनिटांत जास्तीत जास्त शब्दकड्या जोडणारा जिंकेल.

उदा.

१) माला - विमा - रवि - तीर - पती - साप

अशाप्रकारे तीन अक्षरी शब्द घेऊनही खेळता येईल.

२) मदन - रहीम - समीर - कणीस - कटक - कडक

१२. वाटाड्या

कृती १ : ‘वाटाड्या’ या पाठाच्या आधारे खाली दिलेल्या चित्राशी संबंधित वाक्ये लिही.

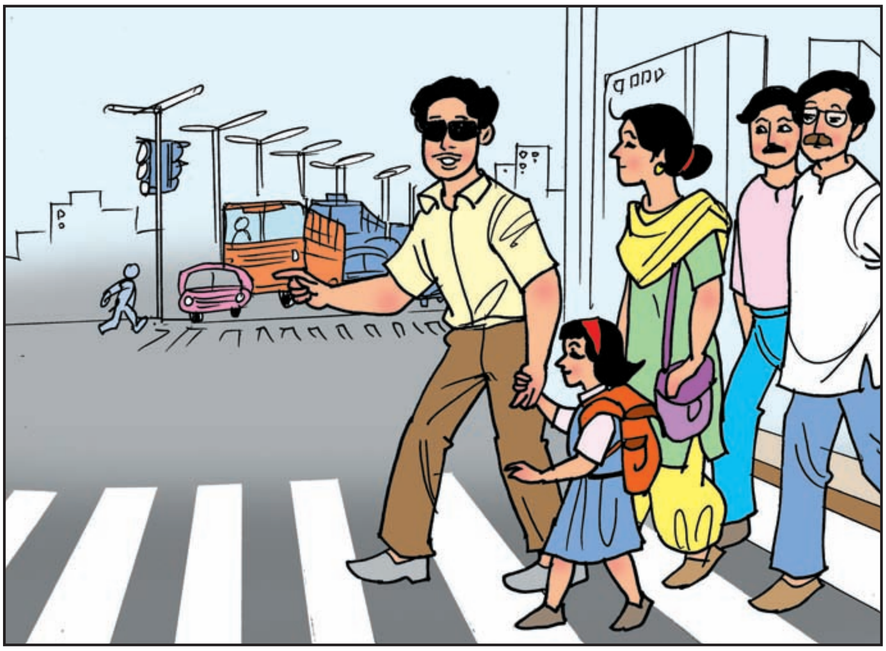

....

....

....

....

....

....

कृती २ : मिनूला रस्ता ओलांडण्यास मदत करणारे काका अंध आहेत हे मिनूला माहीत असते, तर मिनूने काय केले असते असे तुला वाटते? ते लिही?

....

....

....

कृती ३ : खाली दिलेल्या व्यक्तीची तू कोणत्या प्रसंगी मदत घेशील? ते सांग.

१) डॉक्टर : ....

२) पोलीस : ....

३) शिक्षक : ....

४) वायरमन : ....

५) पोस्टमन : ....

६) ट्रॅफिक पोलीस : ....

कृती ४ : खाली दिलेल्या शब्दांसाठी अनेकवचनी शब्द लिही.

१) मोटार : .... २) रस्ता : ....

३) इमारत : .... ४) दगड : ....

कृती ५ : खाली दिलेली वाहतूक चिन्हे काय सुचवितात ते लिही.

	....
	....
	....
	....
	....

१३. चवदार तळ्याचे पाणी

कृती १ : खालील चित्राचे निरीक्षण कर व उत्तरे लिही.

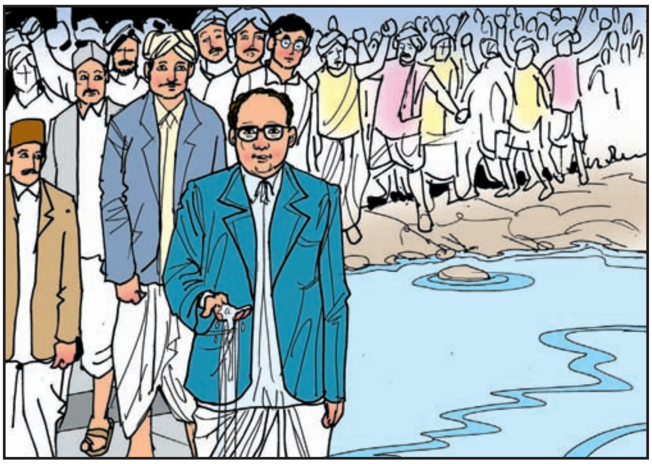

१) चित्रातील प्रसंगाचे नेतृत्व करणारे महामानव :

....

२) चित्रातील प्रसंग कोठे घडला असेल; त्या ठिकाणाचे नाव लिही.

....

३) चित्रातील लढा कोणत्या कारणासाठी केला असे तुला वाटते?

....

....

कृती २ : खालील टिंब जोडून तयार होणारी चित्राकृती पूर्ण कर व चित्राकृतीतील व्यक्तीचे नाव लिही.

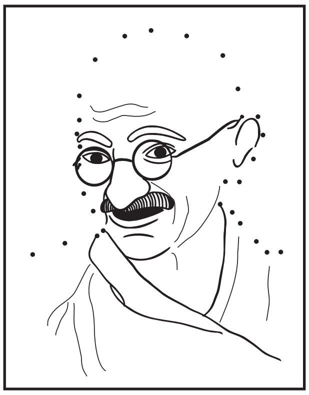

मिठाचा सत्याग्रह करणारे :

....

चवदार तळ्याचा सत्याग्रह करणारे :

....

कृती ३ : खाली दिलेल्या योग्य पर्यायाला ✓ अशी खूण कर.

१) चवदार तळ्याचे पाणी सर्वांना खुले व्हावे म्हणून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी संघर्ष केला कारण –

अ) चवदार तळ्याचे पाणी समाजातील सर्वांसाठी खुले नव्हते म्हणून...

ब) चवदार तळ्याचे पाणी समाजातील सर्वांसाठी खुले व्हावे म्हणून...

क) चवदार तळे कायमचे बंद होते म्हणून...

ड) चवदार तळ्याचे पाणी चवदार होते म्हणून...

कृती ४ : खालील चित्रांत रस्त्यांचे काही प्रकार दिलेले आहेत. ते पहा. त्यांची नावे वाच आणि कोणत्याही एका रस्त्याचे वर्णन तुझ्या मित्राला/मैत्रिणीला सांग.

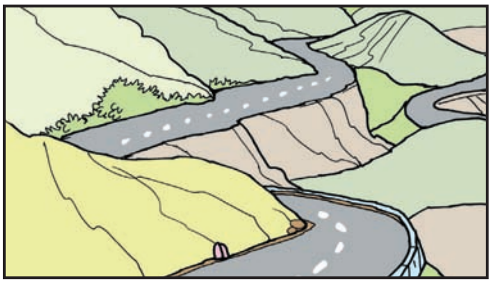

घाटातील वाट

शेतातील पायवाट

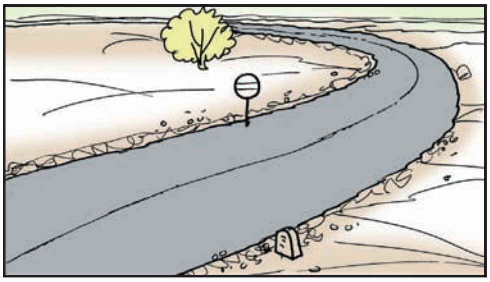

डांबरी रस्ता

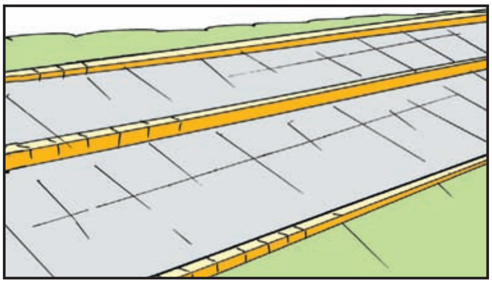

सिमेंटचा रस्ता

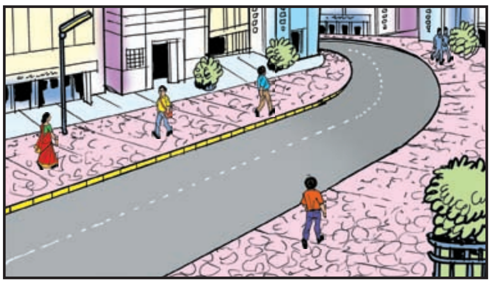

पदपथ

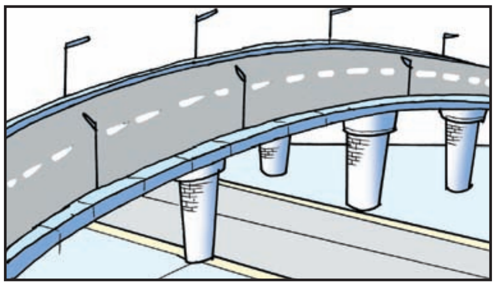

उड्डाण पूल

१४. मिठाचा शोध

कृती १ : वरील चित्रातील हरणे दगड का चाटत असतील असे तुला वाटते?

....

....

....

कृती २ : खाली दिलेल्या घटकांच्या आधारे आदिमानव व वर्तमानकालीन मानव यांची तुलना कर.

घटक	आदिमानव	वर्तमानकालीन मानव
अन्न	....	....
वस्त्र	....	....
निवारा	....	....

कृती ३ : 'मीठ' हा शब्द असणाऱ्या म्हणी व वाक्प्रचार लिही.

....

....

....

कृती ४ : तुझ्या आजूबाजूला असणाऱ्या कोणत्या गोष्टीबाबत तुला आश्चर्य किंवा कुतूहल वाटते ते लिही.

....

....

....

कृती ५ : वेगळा उच्चार होणाऱ्या शब्दाला गोल कर.

१) स्फूर्ती, कीर्ती, मूर्ती, माती, पूर्ती

२) शक्ती, युक्ती, व्यक्ती, नीती, मुक्ती

कृती ६ : 'मिठाचा शोध' या पाठाच्या आधारे खालील घटना क्रमाने लिही.

१) पाण्याची वाफ झाली.

२) चालत-चालत समुद्राच्या पाण्यात गेला.

३) आदिमानव जंगलामध्ये गुहेत राहत असे.

४) कंदमुळे खाताना रोज एक दगड चाटू लागला.

५) हरणांना दगड चाटताना पाहिले.

६) नदीचे पाणी अंगाला झोंबत नव्हते.

जसे : आदिमानव जंगलामध्ये गुहेत राहत असे.

↓

....

↓

....

↓

....

↓

....

↓

....

कृती ७ : खालील गोलातील शब्दांना शेजारच्या माळेतील योग्य मणी लाव. नवीन शब्द तयार कर व दिलेल्या जागी लिही.

कणव, मानव,
नवल, ओल, चव,
मी, बल

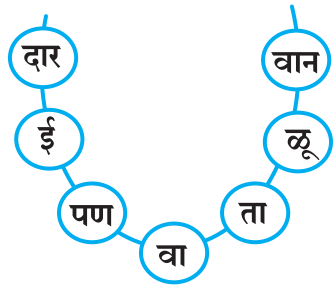

जसे : मी – मीपण

....

....

....

निमंत्रण पत्रिका

कृती ८ : पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र. ५२ वरील निमंत्रण पत्रिका वाच व पुढील कृती पूर्ण कर.

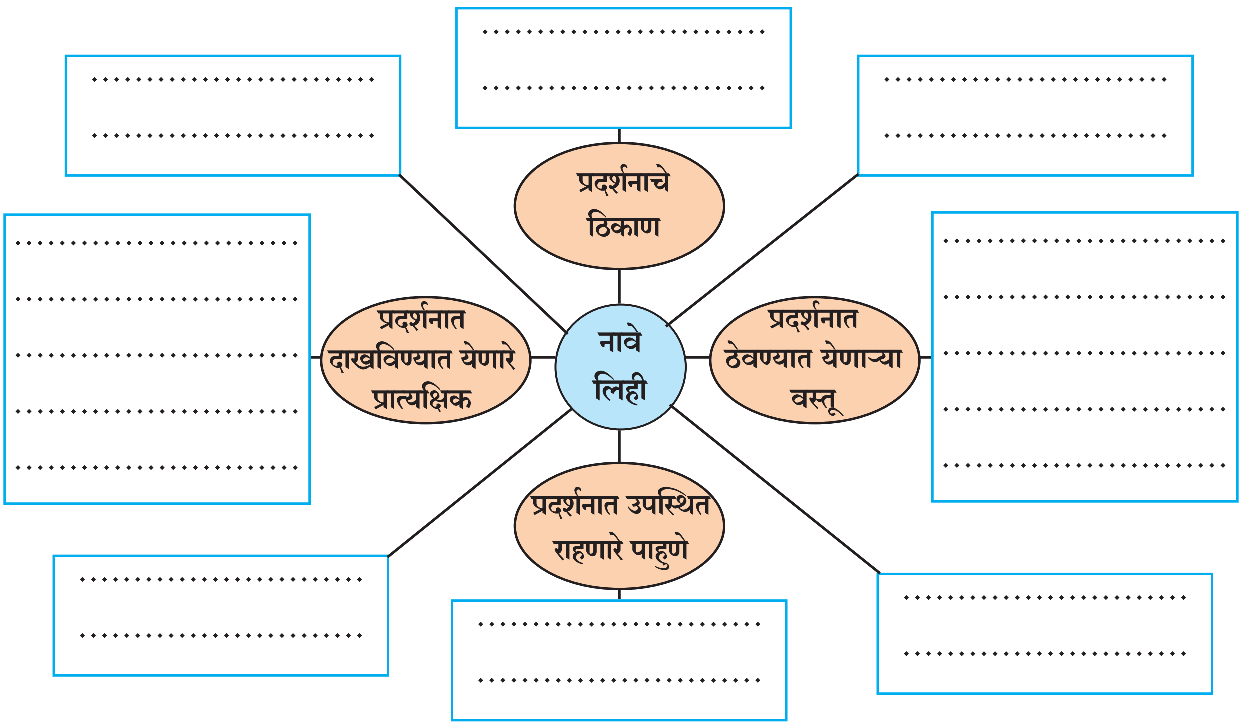

कृती ९ : योग्य पर्यायांना गोल कर.

१) शाळेच्या बागेत भाज्या आणि फुले लावणारे ....

अ) सातवीचे विद्यार्थी ब) चौथीचे विद्यार्थी

क) पहिली ते चौथीचे विद्यार्थी ड) दुसरीचे विद्यार्थी

२) 'मुलांचा दिवस' प्रदर्शनामध्ये केवळ .... बनविलेल्या वस्तू ठेवण्यात येणार आहेत.

अ) मुलांनी ब) शिक्षकांनी

क) पालकांनी ड) भाविकांनी

कृती १० : पुढील निमंत्रण पत्रिकेत रिकाम्या जागी तुझ्या शाळेशी निगडित असलेली माहिती लिही.

जाहीर निमंत्रण

नमस्कार,

कळविण्यास आनंद वाटतो की,

आपल्या .... शाळेत, इयत्ता .... ते .... इयत्तेतील विद्यार्थ्यांच्या क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन केले आहे. या कार्यक्रमाच्या उद्‌घाटनासाठी शालेय व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष/अध्यक्षा श्री./श्रीम. .... उपस्थित राहणार आहेत. तरी आपण सर्वांनी उपस्थित राहून विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन द्यावे आणि आमच्या आनंदात सहभागी व्हावे, ही विनंती.

सोमवार, दिनांक २०/११/२०२२ ठिकाण ....

उद्‌घाटन समारंभाची वेळ :

सकाळी ८.०० ते ९.००

आपले

मुख्याध्यापक व शिक्षकवृंद,

शाळा ....

१५. आनंदाचे झाड

कृती १ : तुझ्या परिसरात असणाऱ्या विविध झाडांची नावे लिही.

....

....

....

कृती २ : परिसरात तू पाहिलेल्या विविध पक्ष्यांची नावे लिही.

....

....

कृती ३ : विविध प्रकारे उपयोगी पडून झाडे आपल्याला आनंद देतात. झाडांना आनंद देण्यासाठी तू काय-काय करशील? ते लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : 'आनंदाचे झाड' या पाठात आलेले पक्षी व त्यांच्यात असलेले गुण किंवा त्यांच्यातील कला यांच्या जोड्या जुळव.

'अ' गट		'ब' गट
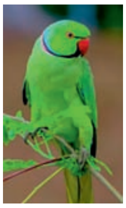		१) अलगद मध चोखणे
		२) शांतपणा
		३) हवेत तरंगत शिकार करणे
		४) सुळकी मारणे
		५) एकाग्रता
		६) सुरेल ताना

कृती ५ : 'आनंदाचे झाड' या पाठातील मुलीने शेवग्याला अजबखाना म्हटले आहे. त्या गोष्टी कोणत्या आहेत, ते लिही.

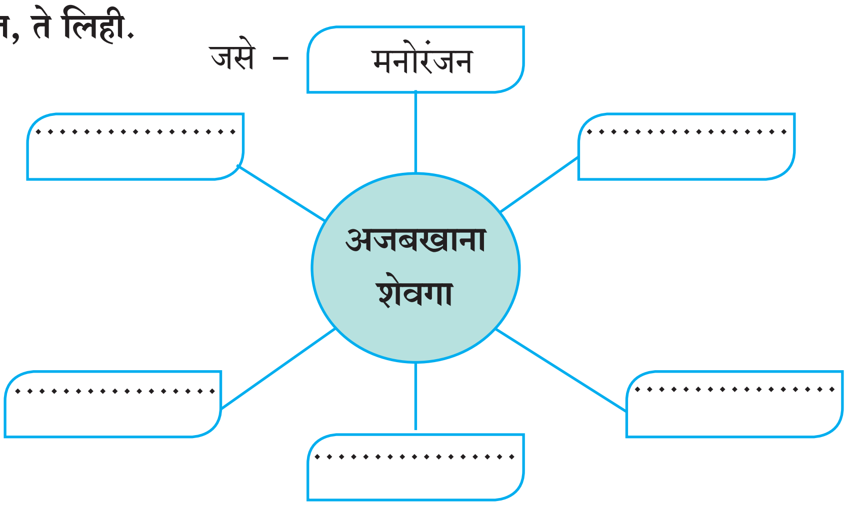

कृती ६ : खालील दिलेल्या शब्दांतून एकवचनी व अनेकवचनी शब्द वेगळे कर.

घंटी, झाडे, फळा, कोंबडी, फांद्या, खेळणी, गोटी, घरे, रस्ते, इमारत, फटाके, करंज्या, अंगठी.

अनेकवचनी शब्द **एकवचनी शब्द**

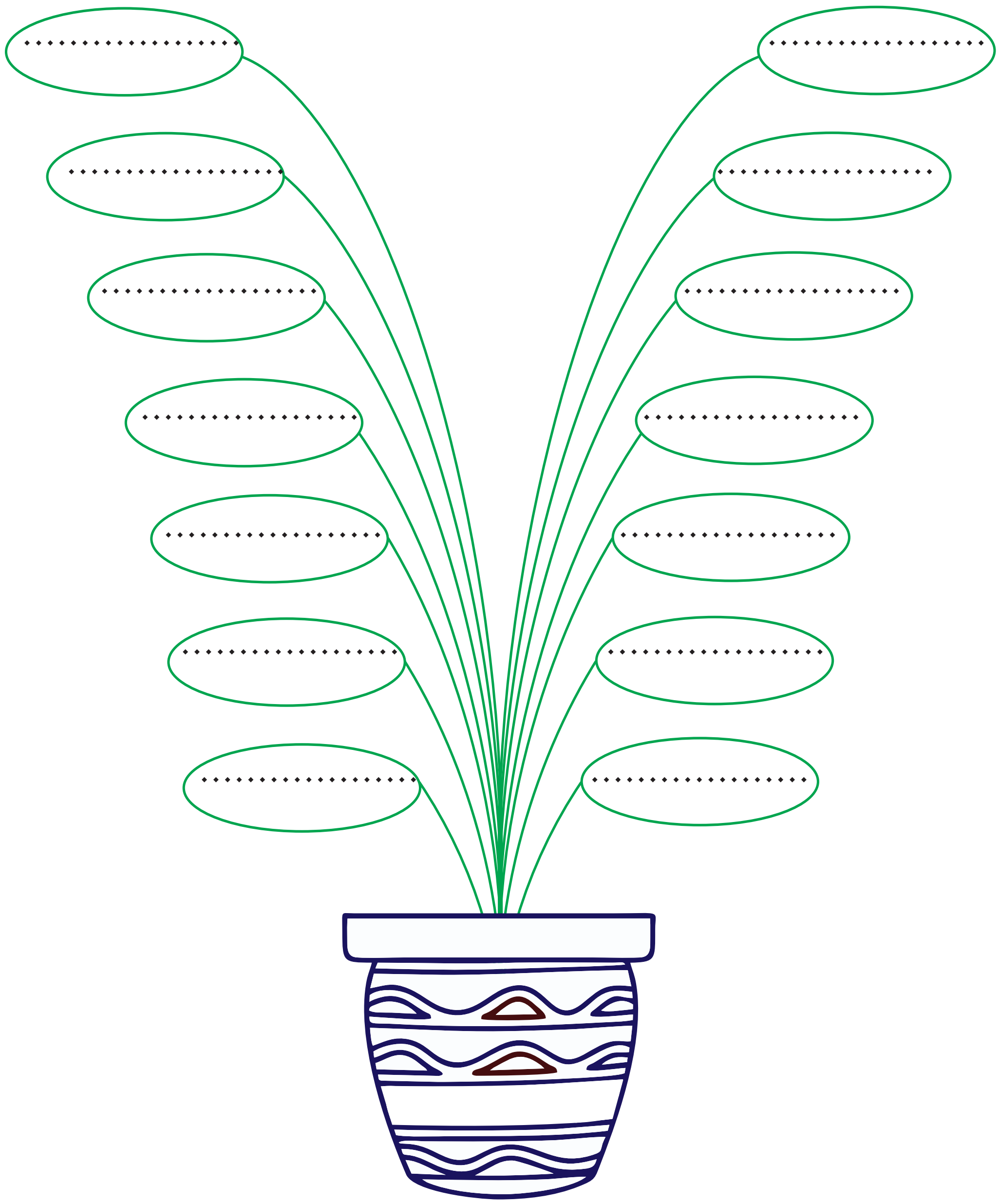

१६. झुळूक मी व्हावे

कृती १ : खाली दिलेल्या वाक्यांच्या पर्यायांपुढील मुलाला कराव्याशा वाटतील अशा गोष्टींपुढे चौकटीत (✓) अशी खूण कर व न कराव्याशा वाटणाऱ्या कृतींपुढे चौकटीत (×) अशी खूण कर.

- कवितेतील मुलास वाटते....

१) मंद झुळूक व्हावे. ☐

२) मन ओढ घेईल तिकडे जावे. ☐

३) दिशादिशांत सुगंध उधळावा. ☐

४) कळ्यांना हळुवार फुलवावे. ☐

५) समुद्रावर जावे. ☐

६) शेतात, नदीच्या पाण्यावर तरंग उठवावेत. ☐

७) बाजारात जाऊन बसावे. ☐

कृती २ : खाली दिलेल्या लययुक्त शब्दांची साखळी बनव.

जसे : व्हावे – गावे, पहावे, न्हावे, खावे.

१) काठी : ....

२) थेट : ....

३) द्यावे : ....

४) गोड : ....

५) जावे : ....

कृती ३ : कवितेत आलेल्या शब्दसमूहांचा पुढील वाक्यांत उपयोग करून वाक्य पूर्ण कर.

१) डब्यातील लाडू काढून घेताना आजी उठणार तर नाही ना, याचा मी ....

२) परसातील फुललेल्या मोगऱ्याचा सुगंध ....

कृती ४ : तुला जर वाऱ्याची मंद झुळूक होता आले, तर तू काय-काय करशील ते कल्पना करून लिही.

....

....

....

....

....

कृती ५ : विशेषण व नाम जोडून शब्द लिही व कोणतीही पाच नामे व विशेषणे यांचा वापर करून वाक्ये लिही.

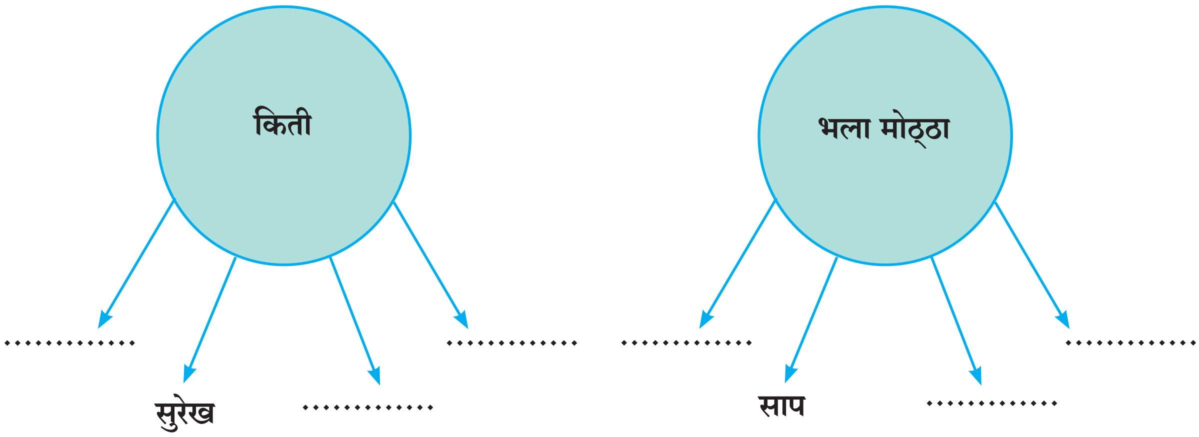

....

....

....

....

....

....

....

कृती ६ : ‘झुळूक मी व्हावे’ या मूळ कवितेतील शब्दांचे क्रम बदलून दिले आहेत. शब्दांचा योग्य क्रम लावून ओळी पुन्हा लिही.

१) तर काठी नदीच्या कधी बाजारी कधि
कधी वा राईत वाड्यापाठी पडक्या
जावे कधि घेत कानोसा थबकत हळू
रमत गमत कधी थेट भरारी कधि वा

....

....

....

....

२) चुकलीमुकली लकेर गोड गाण्याची
पसरावी झुळझुळ झऱ्याची चौफेर
निळ्या शेतात शांत, नदीवर पाचुच्या
तरंग मखमली जावे गात खुलवीत

....

....

....

....

१७. म्हणींच्या गमती

कृती १ : **खालील चौकटीत काही म्हणी लपलेल्या आहेत त्या शोधून लिही.**

फ	ड	अ	सा	पे	ता	बो	गा	मो	ठा	ड
व	त	ड	हा	क	दा	ले	र	वा	ड	क
न	ब	ला	त	क	फ	तै	ह	का	हा	फ
ट	व	ह	च्या	र	ओ	सा	व	जी	ह	र
चा	इ	री	का	ड	गा	चा	इ	पा	ब	ग
ल	का	गा	क	अ	डी	ले	अ	ची	ळी	झ
त्या	ज	ढ	ना	व	रु	त्या	गा	धा	तो	र
गा	ढ	वा	ला	गु	ळा	ची	च	व	का	य
डी	अ	चे	आ	ब	व	वं	ऊ	कुं	न	ग
ला	ती	पा	र	व	र	दा	ग	प	पि	ऊ
खि	ति	य	सा	क	ये	वी	त	ना	ळी	य
ळ	थे	ध	क	अ	णे	पा	क्ष	प	य	त
इ	मा	री	शा	क	ण	ऊ	इ	यँ	क	व
अ	ति	ते	थे	मा	ती	ले	का	त	ह	ब

अ) अडला ....

ब) चालत्या ....

क) बोले तैसा ....

ड) गाढवाला ....

कृती २ : चित्र पाहून म्हण लिही.

....

....

....

....

....

....

कृती ३ : खालील उतारा वाचून अपूर्ण म्हण पूर्ण कर.

- सौरभची गायन-वादनाची शिकवणी सुरू होती. क्रिकेटर होण्याचे त्याचे स्वप्न असल्यामुळे त्याचाही तो नियमित सराव करीत होता. शिवाय शाळेत होणाऱ्या सर्व खेळांच्या स्पर्धांमध्येही त्याने भाग घेतला होता. हे सर्व करताना त्याची होणारी तारांबळ बघून आई म्हणाली, ''तुझे काम म्हणजे एक ना ....!''.

कृती ४ : योग्य म्हणींसमोरील चौकटीत (✓) अशी खूण कर व अयोग्य म्हणींसमोरील चौकटीत (×) अशी खूण कर.

१) पी हळद हो गोरी ☐

२) माकडाला गुळाची चव काय? ☐

३) वासरात लंगडी बकरी शहाणी ☐

४) गाढव गेले नी झोपा केले. ☐

कृती ५ : खालील चित्राच्या आधारे छोटीशी गोष्ट तयार कर.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ६ : **खाली दिलेला सापशिडीचा खेळ मित्राच्या मदतीने खेळ व त्यामधून तयार झालेल्या म्हणी व वाक्प्रचार तुझ्या वहीत लिही.**

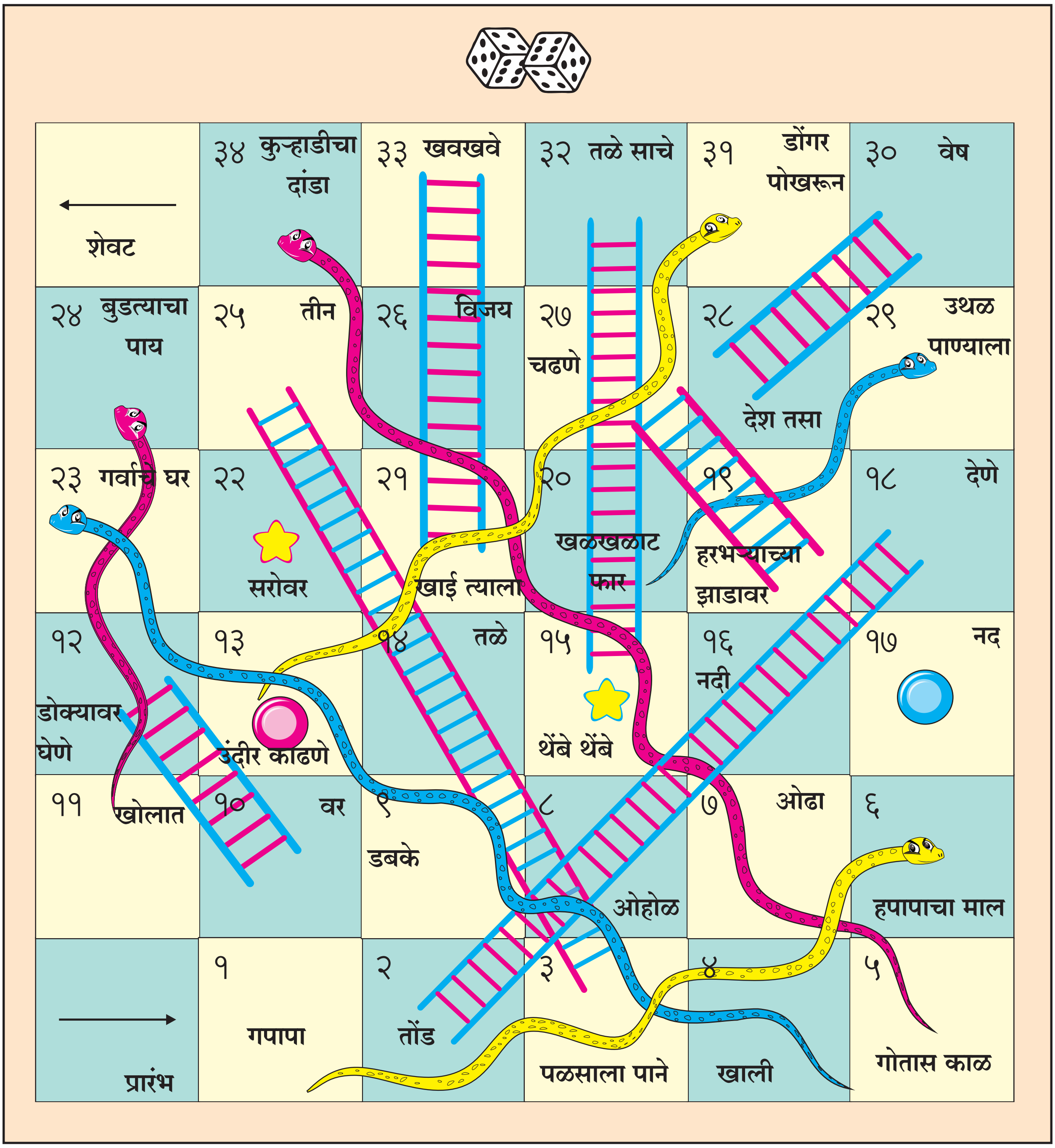

कृती ७ : वाच आणि पाहून लिही.

१) ऋषी : .... २) ऋग्वेद : ....

३) मृगजळ : .... ४) ऋतू : ....

५) हृदय : .... ६) पृथ्वी : ....

७) कृष्ण : .... ८) वृषाली : ....

९) दातृत्व : .... १०) हृषिकेश : ....

११) दृश्य : .... १२) शहामृग : ....

कृती ८ : खालील उताऱ्यात योग्य विरामचिन्हांचा वापर करून उतारा पुन्हा लिहा.

आता काय करावे बरे लीला विचार करू लागली तिला एक युक्ती सुचली ती नदीकडे गेली नदीला म्हणाली नदी गं नदी पण नदी बोलणार कशी मग ती स्वतःच म्हणाली बोल गं लीला मग लीला म्हणाली नदी गं नदी लीलाला खायचाय बर्फाचा गोळा पण माई म्हणाली दुखेल गळा खाऊ का नको पण नदी कशी बोलणार परत लीलाच म्हणाली मग खा की पळत जा अन् पटकन खा लीला म्हणाली अगं पण तुझं कसं ऐकू ताई म्हणाली नको खाऊ आई म्हणाली नको खाऊ माई म्हणाली नको खाऊ पण नदी कशी बोलणार परत लीलाच म्हणाली अगं ताईपेक्षा मोठी आई आईपेक्षा मोठी माई पण माईपेक्षाही मोठी मी– नदीबाई माझं ऐक बरोब्बर

....

....

....

....

....

....

....

....

१८. जननायक बिरसा मुंडा

कृती १ : कोण ते लिही.

अ) शेतसारा लावणारे : ....

ब) मिशनरी शाळेत शिक्षण पूर्ण करणारे : ....

क) वनकायदा करणारे : ....

कृती २ : खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

अ) इंग्रज सत्ता मुळासकट उलटून टाकण्याचा संकल्प बिरसा मुंडा यांनी कोणत्या तुरुंगात केला?

....

ब) बिरसा मुंडा यांना लोकांनी 'जननायक' हा किताब का बहाल केला?

....

क) रांची ही कोणत्या राज्याची राजधानी आहे?

....

कृती ३ : खालील घटनांचा योग्य घटनाक्रम दिलेल्या चौकटीत लिही.

अ) बिहारमध्ये भीषण दुष्काळ. (सन १८९४)	
ब) ४०० आदिवासी क्रांतिकारक शहीद. (सन १८९८)	
क) ब्रिटिशांना जेरीस आणले. (सन १८९७)	
ड) बिरसा मुंडा यांना तुरुंगात वीरगती प्राप्त. (९ जून १९००)	
इ) बिरसा मुंडा यांचा जन्म. (१५ नोव्हेंबर १८७५)	
ई) बिरसा मुंडा यांना दोन वर्षे सक्त मजुरीची शिक्षा. (सन १८९५)	

कृती ४ : खालील चौकटीत भारत देशातील लोकांनी आपल्या नेत्यांना दिलेल्या उपाधी शोध व लिही.

जसे : बिरसा मुंडा – जननायक

मा	स	स्वा	तं	त्र्यं	वी	र
लो	ज	वि	त	म	ल	प
क	म	न	ह	हा	त	धा
मा	ळा	प	ना	त्मा	दा	ने
न्य	लो	क	ना	य	क	ता
फ	ज्ञा	षा	वा	स	क	जी
ख	क्रां	ति	सिं	ह	गा	न

अ) मोहनदास करमचंद गांधी ....

ब) बाळ गंगाधर टिळक ....

क) विनायक दामोदर सावरकर ....

ड) सुभाषचंद्र बोस ....

इ) जयप्रकाश नारायण ....

ई) नाना पाटील ....

कृती ५ : योग्य शब्दाच्या अर्थाची रेघ ओढून जोडी जुळव.

जन आंदोलन	एकाच वेळी सर्वांगीण उठाव
उलगुलान	व्यवस्थेविरुद्ध आवाज उठविणे
बंड	बहुसंख्य लोकांचा सहभाग

कृती ६ : तुझ्या गावातील समाजोपयोगी कामे करणाऱ्या व्यक्तींची नावे खालील चौकटीत लिहून त्यांनी केलेल्या कामांविषयी माहिती लिही.

....	....
....	....
....	....
....	....

१९. हें कोण गे आई?

कृती १ : खाली दिलेल्या शब्दांसाठी कवितेत आलेले शब्द शोधून रेघेने जोडी लाव.

जसे : ओढून → ओढोनी

सावल्या   ठिकाणी   हृदयात

उरांत   ठायी   साउल्या

कृती २ : खालील चित्रात काय काय दिसत आहे ते शोध. त्या शब्दांचे समानार्थी शब्द लिही.

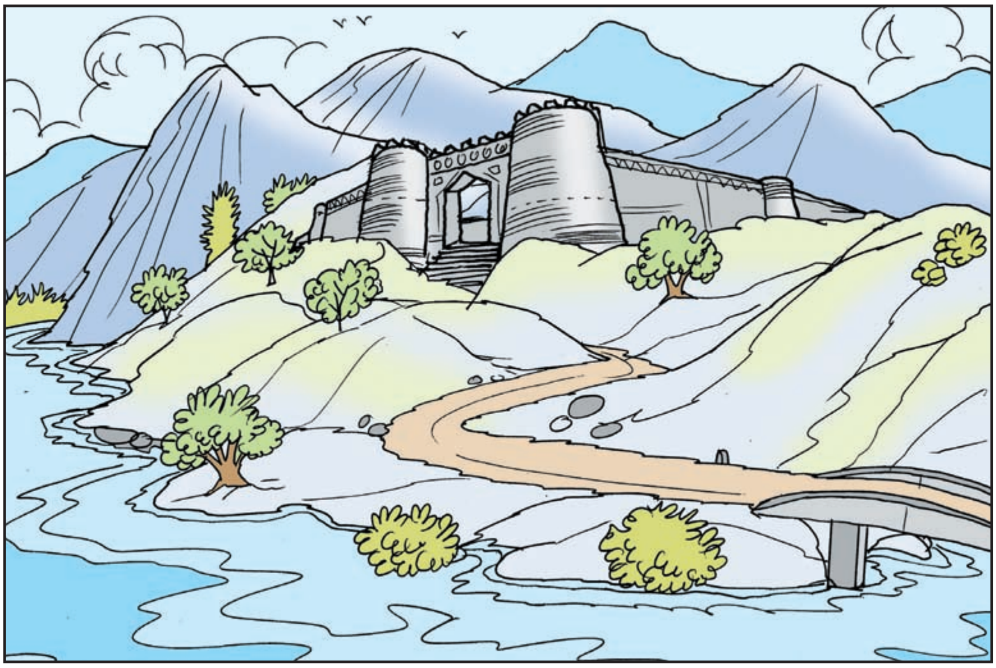

जसे : नदी = सरिता, तटिनी, ...

.... = ...

.... = ...

कृती ३ : चित्रातील आई तू आहेस अशी कल्पना कर व मुलाला त्याच्या प्रश्नांची उत्तरे दे.

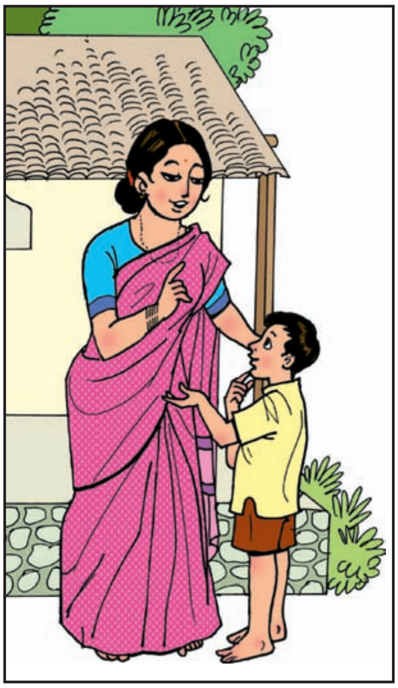

मुलगा : कडकडत्या उन्हात सावली देते, कोण गे आई?

आई : ....

मुलगा : तेजाने तळपतो प्रकाश देतो, कोण गे आई?

आई : ....

मुलगा : सूर्याचे राहिलेले काम करतो, शीतल आल्हाद देतो, कोण गे आई?

आई : ....

मुलगा : झुळुझुळ वाहते, वाकडी तिकडी पळते, गोड पाणी देते, कोण गे आई?

आई : ....

कृती ४ : खालील वाक्यांत एकच शब्द दोन अर्थांनी आलेला आहे ते समजून घे व त्यांना गोल कर. असेच आणखी तुला माहीत असलेले दोन अर्थाचे शब्द लिही.

१) मुलाला घंटेचा नाद ऐकण्याचा भारी नाद आहे.

२) मान मोडेपर्यंत अभ्यास केल्याने समाजात मान मिळतो.

३) प्रतिस्पर्ध्याच्या गळ्यात हार घालून त्याने आपली हार स्वीकारली.

४) मी डोंगरातील घाट उतरून नदीचा घाट पहायला गेलो.

५) महानगरपालिकेचा कर भरणारे हजारो कर पुढे आले पाहिजेत.

....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....

कृती ५ : खालील सूचनाफलक वाच व तुला शाळेसंदर्भात इतर आवश्यक वाटणाऱ्या दोन सूचना लिही.

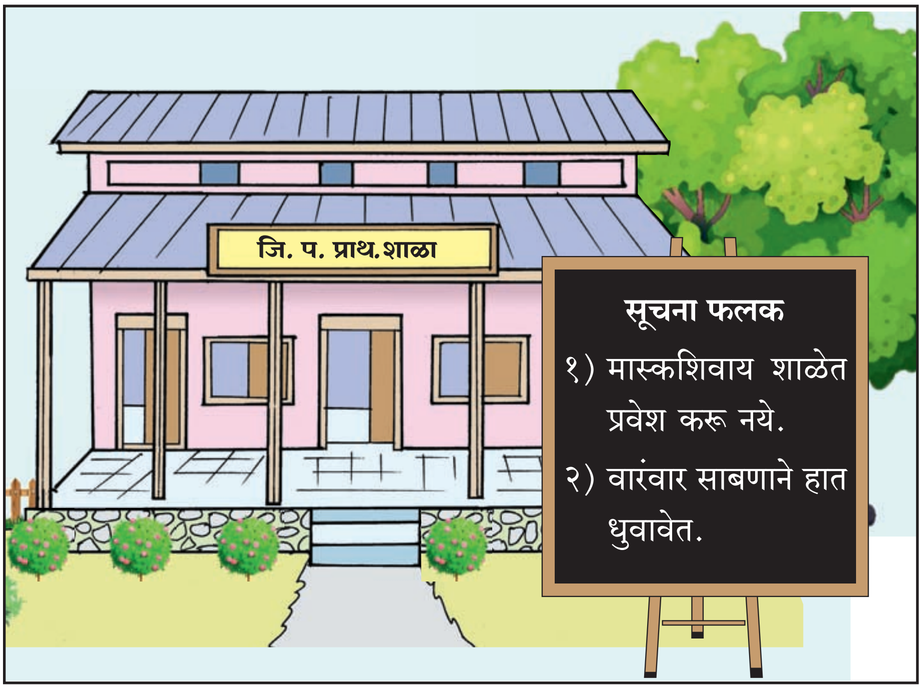

१) ....

२) ....

कृती ६ : नदी, धरण परिसरात स्वच्छता ठेवावी, यासाठी माहिती देणारा सूचनाफलक तयार कर.

२०. कोलाज

कृती १ : मालिका पूर्ण कर.

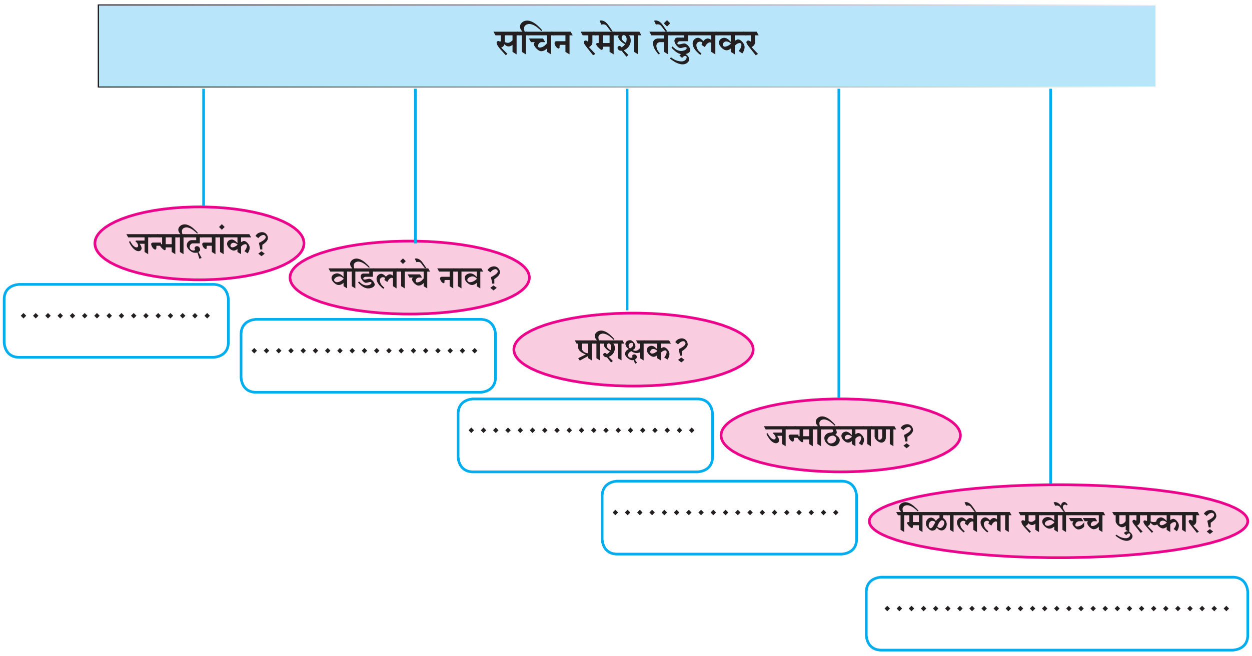

कृती २ : सचिन तेंडुलकर यांनी केलेले जागतिक विक्रम वाच व समजून घे. पुढील प्रश्न मित्राला/मैत्रिणीला विचारून उत्तरे मिळव.

- सचिन तेंडुलकर यांनी क्रिकेट विश्वात जागतिक विक्रमांमध्येही जागतिक विक्रम केलेले आहेत.

क्रिकेट विश्वामध्ये जागतिक विक्रमांमध्येही जागतिक विक्रम करणारा खेळाडू कोण आहे ?

- पुरुषांच्या एकदिवसीय स्पर्धेत द्विशतक करणारा पहिला खेळाडू – सचिन तेंडुलकर.
- आंतरराष्ट्रीय क्रिकेटमध्ये शतकांचे शतक करणारा एकमेव खेळाडू – सचिन तेंडुलकर.
- कसोटी क्रिकेटमध्ये १५ हजार धावा करणारा पहिला फलंदाज – सचिन तेंडुलकर.

कृती ३ : खाली दिलेल्या आकृत्यांमध्ये प्रशंसादर्शक शब्द विरामचिन्हासह लिही.

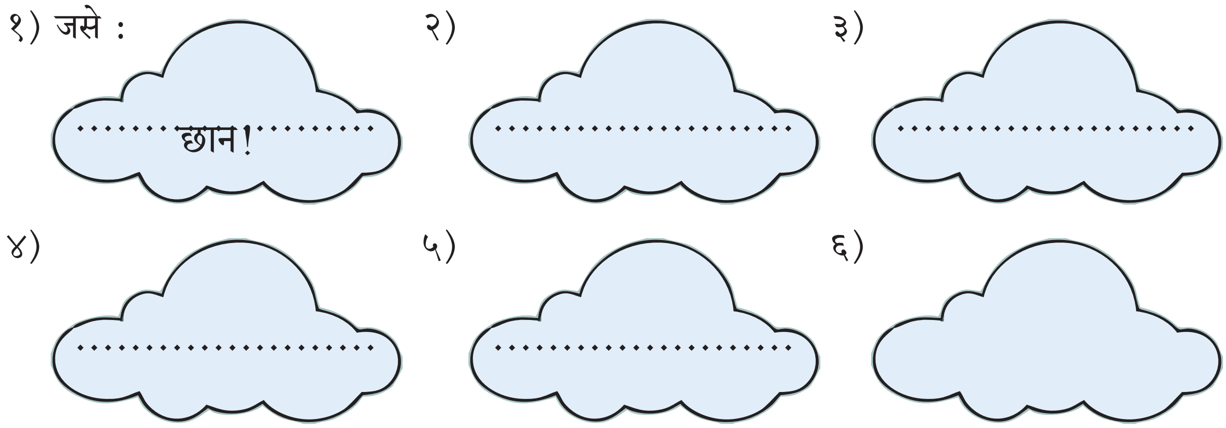

कृती ४ : निरोप समारंभातील भाषणात सचिन तेंडुलकर काय म्हणाले ते लिही.

रमाकांत आचरेकर सरांविषयी...

....

....

....

कृती ५ : तुझ्या आवडत्या खेळाडूचे कोलाज तयार कर.

माझी आवड, माझे कोलाज.

कृती ६ : तू व तुझ्या मित्र/मैत्रिणींनी तयार केलेले कोलाज एकत्र करून शिक्षकांच्या मदतीने पुस्तक तयार कर.

कृती ७ : भारतरत्न या सर्वोच्च पुरस्काराचे खाली दिलेल्या वर्षातील मानकरी कोण त्यांची नावे लिही.

जसे :

१९५४	१९५८
डॉ. राजेंद्रप्रसाद	....
१९६३	१९८३
....	....

कृती ८ : खाली दिलेल्या चौकटीत योग्य पर्याय लिही.

अ) क्रिकेट खेळासाठी मैदानातील एका संघातील खेळाडू	१३	१२	११	१४	
ब) खो-खो खेळातील एका संघातील खेळाडू	१३	१२	१०	९	
क) कबड्डी खेळातील एका संघातील खेळाडू	१३	१४	१२	१०	
ड) फुटबॉल खेळातील एका संघातील खेळाडू	११	१३	१२	१०	

कृती ९ : शिक्षकांच्या मदतीने 'अर्जुन' या पुरस्काराविषयी माहिती मिळव व लिही.

....

....

....

....

....

२१. आभाळमाया

मला कोण व्हायला आवडेल ?

कृती १ : पाठ्यपुस्तकातील 'आभाळमाया' कविता वाच व वरील चित्रे पहा. चित्रात दाखविलेल्या घटकांपैकी तुला कोण व्हायला आवडेल व का, ते लिही.

....

....

....

....

कृती २ : गोलातील शब्द वाच. त्या शब्दांशी संबंधित आणखी शब्द लिही.

उदा.

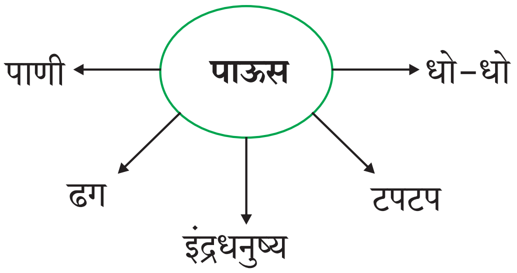

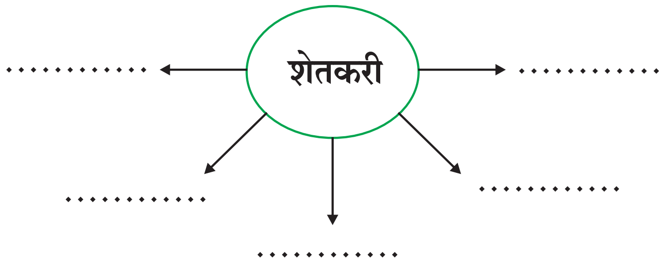

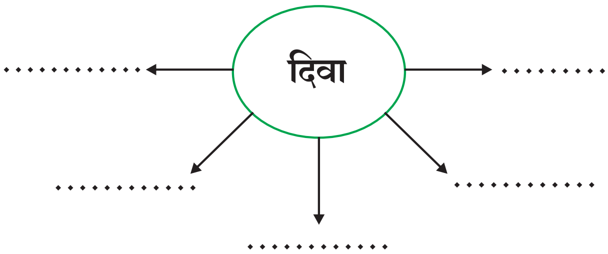

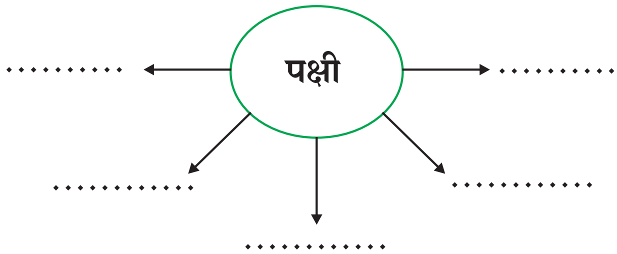

कृती ३ : खाली दिलेल्या वस्तूंसोबत तुला काय काय बोलावेसे वाटते, ते कल्पना करून सांग आणि लिही.

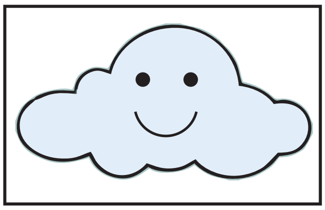

- ढगा ढगा ....

....

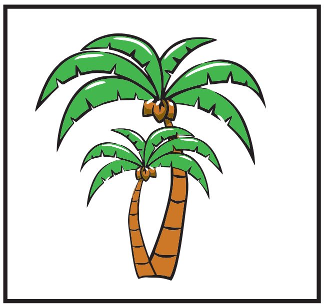

- झाडा झाडा ....

....

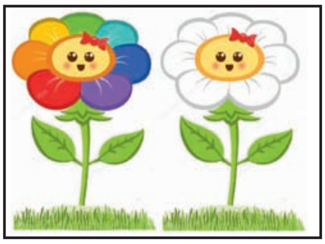

- फुला फुला ....

....

कृती ४ : माझा उपयोग कोठे आणि कशासाठी होतो ते सांग आणि लिही.

....

....

....

....

कृती ५ : पावसात तू करत असलेल्या गमतीजमतीविषयी मित्रांशी गप्पा गोष्टी कर.

कृती ६ : कवितेच्या ओळी पूर्ण कर.

....

....

डोंगर, दरी आणि शेतात
मला खूप कोसळू दे.

कृती ७ : 'आभाळमाया' या कवितेच्या आधारे खाली दिलेल्या जोड्या रेघ ओढून लाव.

आनंदाने नाचण्यासाठी	पणती	फळे
भुकेकंगालांसाठी	आभाळमाया	उजेडासाठी

२२. होय, मी सुद्धा!

कृती १ : **आईने मोहनला तिच्या बालपणीचा प्रसंग सांगितला. यावरून आईने मोहनची चोरी पकडली होती असे तुला वाटते का? हो असल्यास का ते लिही/नाही असल्यास का नाही ते लिही.**

....

....

....

....

कृती २ : **दैनंदिन जीवनात सहज गप्पा मारत असताना किंवा संवाद करत असताना आपण काही मजेशीर शब्द वापरत असतो. असे काही शब्द पुढे दिले आहेत. तुला माहीत असलेले शब्द आठवून या शब्दसाखळीला जोडत जा.**

बळेबळे	....	....	....	....
....	**घटाघटा**	....	....	....
....	....	**ढसाढसा**	....	....

कृती ३ : **पुढील प्रसंगी नेमके काय झाले असेल लिही.**

१) साहिलचे पाय अचानक लटलटू लागले.

....

२) दादाच्या पोटात बाकबूक होऊ लागली.

....

कृती ४ : तू दुकानातील वस्तू विकत घ्यायला गेलास. खरेदी करून झाल्यानंतर नजरचुकीने दुकान–दाराकडून २० रुपयांऐवजी ५० रुपयांची नोट तुझ्याकडे जास्त आली, अशी कल्पना कर. त्या प्रसंगी तुझ्यात व दुकानदारामध्ये झालेला संवाद लिही.

मुलगा : ....

दुकानदार : ....

मुलगा : ....

दुकानदार : ....

मुलगा : ....

दुकानदार : ....

मुलगा : ....

दुकानदार : ....

२३. मन्हा खान्देस्नी माटी

कृती १ : ‘मन्हा खान्देस्नी माटी’ या कवितेतील खानदेश प्रदेशाच्या विशेष बाबी खाली दिलेल्या चौकटीत लिही व त्यासाठी कवितेत आलेली विशेषणे लिही.

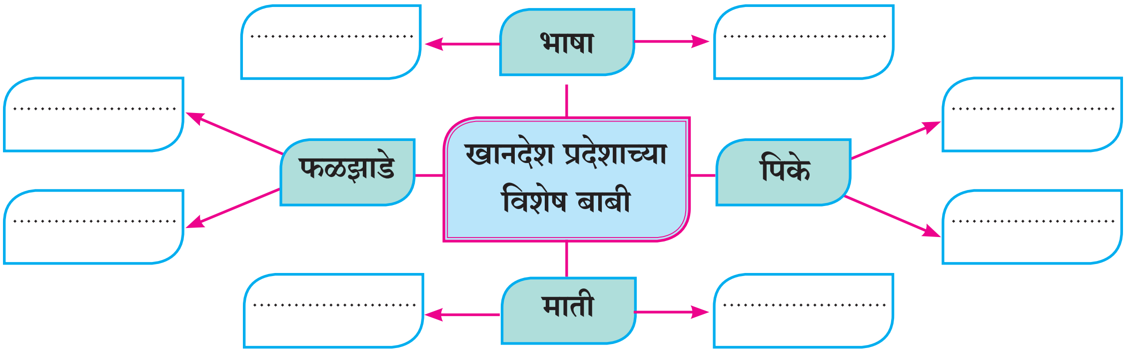

कृती २ : अहिराणी/खानदेशी भाषा कोणकोणत्या जिल्ह्यात बोलली जाते, त्या जिल्ह्यांची यादी कर.

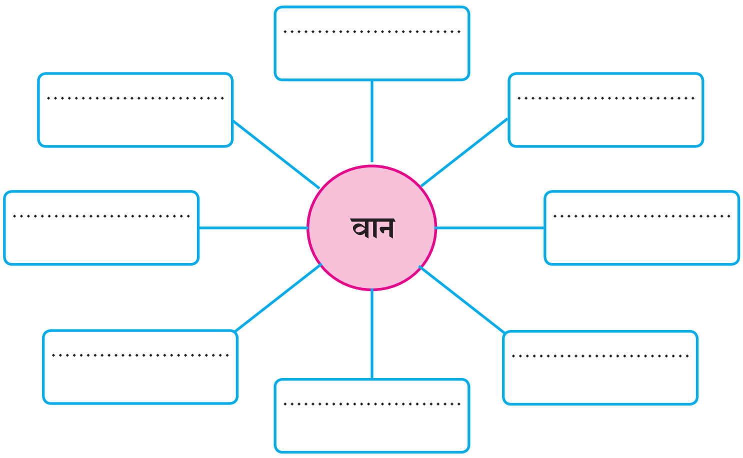

कृती ३ : खाली दिलेल्या जिल्ह्यांत प्रामुख्याने कोणत्या बोली बोलल्या जातात ते लिही.

१) चंद्रपूर	....
२) ठाणे-पालघर	....
३) अमरावती	....
४) यवतमाळ	....
५) रायगड	....
६) नंदुरबार	....

कृती ४ : सारखा अर्थ असणाऱ्या म्हणींच्या जोड्या जुळव.

म्हणी		म्हणींचा अर्थ
१) चार आनानी कोंबडी, ना बारा आनाना मसाला		अ) नकटीच्या लग्नाला सतराशे विघ्न
२) माले ना तुले नी घाल कुत्राले		ब) मला ना तुला, घाल कुत्र्याला
३) घरन थोड, याहीनी धाडं घोड		क) चार आण्याची कोंबडी आणि बारा आण्याचा मसाला
४) नकटी ना लगणमा सतरा ईगणे		ड) घरचं झालं थोडं नि व्याह्यानी धाडलं घोडं
५) खावाले काळ, नी भुईले भार		इ) खायला काळ, नि भुईला भार

कृती ५ : खाली दिलेली कविता वाच. कवयित्रीबाबत विचारलेली माहिती मिळव व लिही.

जन्मठिकाण व जन्मदिनांक

....

....

लेखन केलेला साहित्यप्रकार

....

....

प्रसिद्ध काव्यसंग्रहाचे नाव

....

....

माझी माय सरसोती

माझी माय सरसोती
माले शिकवते बोली
लेक बहिनाच्या, मनी
किती गुपीतं पेरली!

माझ्यासाठी पांडुरंगा
तुझं गीता-भागवत
पावसात समावतं
माटीमधी उगवतं!

अरे देवाचं दर्सन
झालं झालं, आपससूक
हिरिदात सूर्याबापा
दाये अरूपाचं रूप

तुझ्या पायाची चाहूल
लागे पानापानांमधी
देवा तुझं येनंजानं
वारा सांगे कानामंधी

– बहिणाबाई चौधरी

कृती ६ : खाली कवितेत आलेले काही अहिराणी भाषेतील शब्द दिले आहेत. त्यांचे अर्थ कवितेत दिले आहेत. ते पुन्हा वाच व ते शब्द आहेत तसेच ठेवून त्या शब्दांचा तुझ्या भाषेत वाक्यांत उपयोग करून वाक्ये पुन्हा लिही.

जसे : मन्हा – माझ्या

वाक्यात उपयोग – **मन्हा** बागेत वेगवेगळ्या प्रकारची फुले आहेत.

अ) देखा :

अर्थ : ....

वाक्यात उपयोग : ....

ब) माटी :

अर्थ : ....

वाक्यात उपयोग : ....

क) मूस :

अर्थ : ....

वाक्यात उपयोग : ....

ड) केयी :

अर्थ : ....

वाक्यात उपयोग : ....

इ) पिकस :

अर्थ : ....

वाक्यात उपयोग : ....

ई) कसानी :

अर्थ : ....

वाक्यात उपयोग : ....

२४. थोर हुतात्मे

कृती १ : **भगतसिंग, सुखदेव, राजगुरू यांच्या जीवनातील कोणताही प्रसंग गोष्टीरूपाने वर्गात सांग.**

कृती २ : **वरील क्रांतिकारकांची माहिती खाली दिलेल्या तक्त्यात लिही.**

भगतसिंग		
	अ) जन्म ठिकाण	....
	ब) जन्म वर्ष	....
	क) आईचे नाव	....
	ड) वडिलांचे नाव	....
	इ) लेखन केलेली वृत्तपत्र	....

राजगुरू		
	अ) जन्म ठिकाण	....
	ब) पूर्ण नाव	....
	क) टोपणनाव	....
	ड) उच्च शिक्षण घेतलेली ठिकाणे	....
	इ) जन्मगावाचे नामांतरानंतरचे नाव	....

सुखदेव		
	अ) जन्म ठिकाण	....
	ब) जन्म वर्ष	....
	क) आईचे नाव	....
	ड) वडिलांचे नाव	....
	इ) स्थापन केलेल्या संघटना	....

कृती ३ : भारताला स्वातंत्र्य मिळावे म्हणून कार्य केलेल्या देशभक्तांची यादी कर. आई–बाबा आणि शिक्षक यांच्याशी चर्चा करून त्यांची माहिती मिळव व त्यांपैकी कोणत्याही एका देशभक्ताविषयी ८ ते १० वाक्यात माहिती लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

कृती ४ : तुला आवडत असलेले देशभक्तीपर गीत तालासुरात म्हण व गीतातील तुला आवडलेल्या ओळी लिही.

....

....

....

....

....

....

....

कृती ५ : योग्य जोड्या जुळव व लिही.

'अ' गट	उत्तर	'ब' गट
१) हनुमान आखाडा	....	अ) लाहोर
२) भगतसिंग यांचे शिक्षक	....	ब) इन्किलाब झिंदाबाद
३) क्रांतिकारकांची घोषणा	....	क) अमरावती
४) नौजवान भारत सभा	....	ड) भाई परमानंद

कृती ६ : खालील शब्दसमूहासाठी पाठात आलेला शब्द कंसात दिलेल्या शब्दांतून शोध आणि लिही.

(स्मारक, हुतात्मे, नामांतर, क्रांतिकारक)

१) इंग्रजी राजवट उलथून टाकण्यासाठी सशस्त्र लढा देणारे : ....

२) देशासाठी बलिदान देणारे : ....

३) एखादे जुने नाव बदलून नवे नाव ठेवणे : ....

४) एखाद्या व्यक्तीच्या मृत्यूनंतर त्यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ बांधली जाणारी इमारत : ....

कृती ७ : स्वातंत्र्यदिन व प्रजासत्ताक दिन या दिवशी कोणकोणत्या घोषणा देतात, त्या लिही.

....

....

....

कृती ८ : भारताच्या सीमेचे रक्षण करताना वीरमरण आलेल्या सैनिकाच्या पत्नीची मुलाखत घ्यायची आहे. यासाठी प्रश्न तयार कर व लिही.

....

....

....

२५. संतवाणी

कृती १ : आपल्या महाराष्ट्र राज्यात होऊन गेलेल्या संतांची यादी कर व त्यांपैकी एका संतांविषयी माहिती सांग.

....

....

....

....

....

कृती २ : खाली दिलेल्या शब्दांसाठी कवितेतील यमक जुळणारे शब्द लिही.

जसे : घोकुनिया – होऊनिया

१) डोंगा : ....   २) गोपाळे : ....

३) झाडा : ....   ४) काटे : ....

५) पोहे : ....   ६) अविंध : ....

कृती ३ : शिक्षकांच्या मदतीने खालील तक्त्यात संतांची माहिती लिही व तक्ता पूर्ण कर.

संत	जन्म ठिकाण	पूर्ण नाव	लिहिलेले ग्रंथ	समाधी स्थळ
संत तुकाराम	....	....	....	....
संत ज्ञानेश्वर	....	....	....	....
संत चोखामेळा	....	....	....	....
संत शेख महंमद	....	....	....	....
संत एकनाथ	....	....	....	....
संत नामदेव	....	....	....	....

कृती ४ : **खाली कवितेतील काही शब्दांचे अर्थ दिले आहेत, त्या शब्दांसाठी कवितेत आलेले शब्द लिही.**

१) वरच्या – .... २) वेडावाकडा – ....

३) पाणी – .... ४) अवंदनीय – ....

कृती ५ : **कवितेत पुढील शब्दांना कोणती उपमा दिलेली आहे ते शोधून लिही.**

जसे : ऊसासाठी – डोंगा

१) नदी – .... २) नारळ – ....

३) फणस – ....

कृती ६ : **विविध साहित्य प्रकारांद्वारे संतांनी समाज जागृती केली, ते साहित्य प्रकार खालील शब्दकोड्यातून शोध व लिही.**

की	दि	डि	त	प्र
र्त	रि	कु	ज	व
न	भा	रु	ड	च
चि	मा	दो	हे	न
ओ	बि	अ	भं	ग
वी	भ	ज	न	लि

....

....

....

....

....

....

कृती ७ : **संत ज्ञानेश्वर यांनी लिहिलेल्या पसायदानातील कोणत्याही दोन ओळींचे अर्थ पालक व शिक्षकांच्या मदतीने जाणून घे व लिही.**

....

....

....

....

....

....

कृती ८ : शिक्षकांच्या मदतीने खाली दिलेल्या वाद्य प्रकारांच्या पुढे वाद्यांची नावे लिही.

१) चर्मवाद्य :

जसे : ढोलकी ....

२) तंतुवाद्य :

जसे : वीणा ....

३) सुषिरवाद्य :

जसे : बासरी ....

४) घनवाद्य :

जसे : टाळ ....

कृती ९ : खालील उतारा वाच व योग्य ठिकाणी विरामचिन्हांचा वापर करून पुन्हा लिही.

एकदा आई आजारी पडली आईला खोकला येत होता आमचे घर दूर जंगलात असल्यामुळे जवळ दवाखाना नव्हता आता काय करू हा प्रश्न मला पडला घरगुती कोणते औषध द्यावे हे मला कळेना अडुळशाचा काढा घेतल्यावर खोकला बरा होतो हे मी ऐकले होते घरामागे अडुळशाचे झाड आहे असे बाबांनी एकदा घरासमोरील झाडांची माहिती देताना मला सांगितले होते ते झाड कोणते हे मला कळेना शेवटी मी आईला झोपेतून उठवले घरासमोरील दोन-तीन झाडांची पाने आणली आणि त्यातील अडुळशाचे पान कोणते हे मी आईला विचारले

....

....

....

....

....

....

....

आम्ही असेही बोलतो

कृती १० : खालील चित्रातील खुणा काय सुचवितात ते लिही.

कृती ११ : महाराष्ट्रातील काही संत कवयित्रींचे खाली लिहिलेले काव्य वाच व त्या संत कवयित्रींबाबत शिक्षकांच्या मदतीने जाणून घे.

१) संत जेणे व्हावें । जग बोलणे साहावें ।।१।।
तरीच अंगी थोरपण । जया नाही अभिमान ।।२।।
थोरपण जेथे वसें । तेथे भूतदया असें ।।३।।
रांगे भरावे कवणाशी । आपण ब्रह्म सर्वेदेशी ।।४।।
ऐशी समदृष्टी करा । ताटी उघडा ज्ञानेश्वरा ।।५।।

– संत मुक्ताबाई

२) झाडलोट करी जनी । केर भरी चक्रपाणी ।।१।।
पाटी घेऊनिया शिरीं । नेऊनियां टाकी दुरी ।।२।।
ऐसा भक्तिसी भुलला । नीच कामें करू लागला ।।३।।
जनी म्हणे विठोबाला । काय उतराई होऊं तुला ।।४।।

– संत जनाबाई

३) ऐसा आनंदसोहळा । निर्मळा पाहे आपुले डोळां ।।१।।
आनंद न माय गगनीं । वैष्णव नाचती रंगणीं ।।२।।
जेथें नाही भेदाभेद । अवघा भरला गोविंद ।।३।।
तया सुखाची सुखराशी । वोळली ती निर्मळेसी ।।४।।
सोयरा देखोनी आनंदती । वेळोवेळां विठु न्याहाळी ।।५।।

– संत सोयराबाई

४) संतकृपा झाली । इमारत फळा आली ।।१।।
ज्ञानदेवे रचिला पाया । उभारिले देवालया ।।२।।
नामा तयाचा किंकर । तेणे रचिले तें आवार ।।३।।
जनार्दन एकनाथ खांब । दिधला भागवत ।।४।।
तुका झालासे कळस । भजन करा सावकाश ।। ५।।
बहिणी म्हणे फडकती ध्वजा । निरूपण केले ओजा ।।६।।

– संत बहिणाबाई

श्रेयनामावली

शिकू आनंदे मराठी : विद्यार्थी कृतिपुस्तिका : इयत्ता – चौथी : विकसन, लेखन व समीक्षण

अ.क्र.	तज्ज्ञ सदस्यांचे नाव	पद	कार्यालय
१.	डॉ. रवी जाधव	वरिष्ठ अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, औरंगाबाद.
२.	राजश्री तिटकारे	अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, सातारा.
३.	डॉ. सविता आष्टेकर	विषय शिक्षक	जि. प. ज्ञानदीप शाळा कर्जत नं. २, ता. कर्जत, जि. रायगड.
४.	हनुमंत जाधव	पदवीधर शिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा शिवापूर, ता. हवेली, जि. पुणे
५.	नितीन नेमाणे	पदवीधर शिक्षक	जि. प. शाळा पांडे, ता. भोर, जि. पुणे.
६.	गोपाल अभ्यंकर	विषय सहायक	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, अमरावती.
७.	दीपाली बाभुळकर	सहायक शिक्षक	जि. प. प्राथ. मराठी शाळा खारतळेगाव, ता. भातकुली, जि. अमरावती.
८.	सुरेखा निकुंभ	सहायक शिक्षक	जि. प. शाळा गुंडाळवाडी, ता. खेड, जि. पुणे
९.	रमेश माने	सहायक शिक्षक	जि. प. शाळा पाडोळी, ता. कळंब, जि. उस्मानाबाद.
१०.	सुगतकुमार वाघमारे	सहायक शिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा आढाववस्ती, ता. राहुरी, जि. अहमदनगर.
११.	वैशाली गाढवे	विषय सहायक	राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
१२.	डॉ. लता पाडेकर	सहायक शिक्षक	लोकनेते यशवंतराव चव्हाण विद्यानिकेतन क्र. ६, येरवडा, पुणे.
१३.	चित्रा पेंढारकर	सहायक शिक्षक	पं. दीनदयाळ उपाध्याय विद्या मंदिर, मनपा शाळा क्र. ७४, पुणे.
१४.	रोहिणी कोहिणकर	सहायक शिक्षक	गोळवलकर गुरुजी प्राथमिक विद्यालय, पुणे.
१५.	राजश्री औटी	सहायक शिक्षक	गोळवलकर गुरुजी प्राथमिक विद्यालय, पुणे.
१६.	आशा सकट	सहायक शिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा लोणीकंद, ता. हवेली, जि. पुणे.

चित्रावरून म्हण ओळख व लिही.

दिव्या खाली अंधार

- -

- -

- -

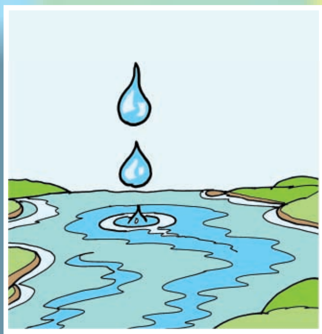

- -